

Ympäristöä säästäviä hankintoja

Käsikirja ympäristönäkökohtien huomiointamisesta julkisissa hankinnoissa

Euroopan komissio

Ympäristöä säästäviä hankintoja

Käsikirja ympäristönäkökohtien huomioon
ottamisesta julkisissa hankinnoissa

Euroopan komissio

Tärkeä huomautus

Tämä käsikirja on komission yksiköiden laatima ohjeellinen asiakirja, joka ei sido toimielintä millään tavalla. Lisäksi on pantava merkille, että käsikirjan sisältö on riippuvainen komission käytäntöjen ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön kehityksestä.

**Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi.**

**Yhteinen maksuton palvelunumero (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(* Jotkut matkapuhelinoperaattorit eivät salli pääsyä 00800-numeroihin, tai niistä voidaan laskuttaa.

Suuri määrä muuta tietoa Euroopan unionista on käytettävissä Internetissä Europa-palvelimen kautta (<http://europa.eu.int>).

Luettelointitiedot ovat teoksen lopussa.

Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 2005

ISBN 92-894-8996-0

© Euroopan yhteisöt, 2005

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Printed in Belgium

PAINETTU KLOORIVALKAISEMATTOMALLE PAPERILLE

Sisällysluettelo

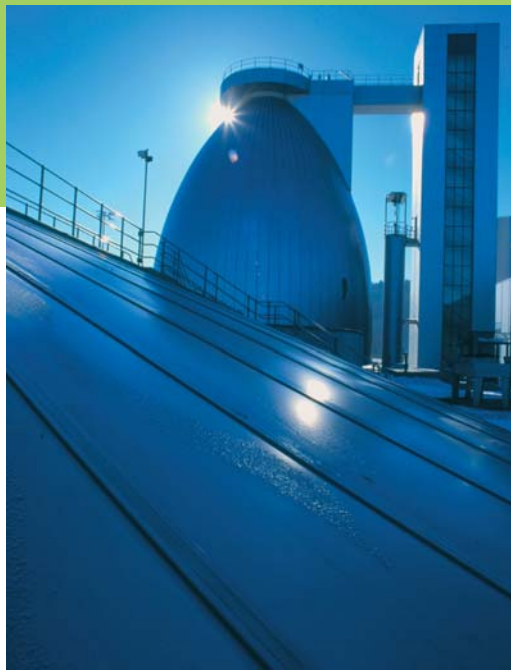
YMPÄRISTÖÄ SÄÄSTÄVÄT JULKISET HANKINNAT: PÄÄKOHDAT	4
JOHDANTO	5
LUKU 1 – YMPÄRISTÖÄ SÄÄSTÄVIEN HANKINTOJEN STRATEGIAT	9
1.1 Koulutustarpeiden arviointi ja ympäristöön liittyvän tiedon saannin varmistaminen	9
1.2 Tärkeimmät asiat edettäessä ympäristöystävällisiin hankintoihin	10
LUKU 2 – JULKISTEN HANKINTOJEN ORGANISOINTI	12
2.1 Johdanto	12
2.2 Julkisen hankintamenettelyn luonne	12
2.3 Hankintamenettelyn vaiheet	13
2.4 Todellisten tarpeiden määrittämisen tärkeys	13
LUKU 3 – HANKINTASOPIMUKSEN VAATIMUSTEN MÄÄRITTELEMINEN	14
3.1 Kohteen määrittely	14
3.2 Teknisten eritelmien laatiminen	17
3.3 Ympäristömerkit	19
3.4 Erityisten materiaalien hankkiminen ja tuotantomenetelmien huomioon ottaminen	22
LUKU 4 – TAVARANTOIMITTAJIEN, PALVELUN SUORITTAJIEN TAI URAKOITSIJOIDEN VALITSEMINEN	27
4.1 Johdanto	27
4.2 Poissulkemisperusteet	27
4.3 Tekniset valmiudet	28
LUKU 5 – HANKINTASOPIMUKSEN TEKO	32
5.1 Hankintasopimuksen tekoa koskevat yleiset säännöt	32
5.2 Hankintasopimuksen tekoperusteiden käyttäminen	34
LUKU 6 – SOPIMUSEHDOT	38
6.1 Sopimusehtoihin sovellettavat säännöt	38
6.2 Sopimusehdot suoritettaessa rakennusurakoita tai palveluita	38
6.3 Hankintasopimuksen toteuttamisen ehdot toimitettaessa tavaroita	39
6.4 Kuljetuksen vaikutus	39

Ympäristöä säästävät julkiset hankinnat

Pääkohdat

Ympäristöä säästävien julkisten hankintojen toteuttaminen on asteittainen prosessi, jossa on seuraavat vaiheet:

- Harkitaan, mitkä tavarat, palvelut tai rakennusurakat soveltuvat parhaiten ympäristöystävällisten hankintojen kohteeksi, ottaen huomioon yhtäältä niiden ympäristövaikutukset ja toisaalta muut tekijät, joita ovat esimerkiksi saatavilla oleva tieto, markkinoiden tarjonta, käytettävissä olevat tekniikat, kustannukset ja näkyvyys (luku 1).
- Määritellään tarpeet ja ilmaistaan ne tarkoituksenmukaisella tavalla. Valitaan hankinnan ympäristöystävällisyyttä esiin tuova nimi, joka kertoo politiikasta ulkopuolisille, ja samalla varmistaa läpinäkyvyyttä mahdollisille tavarant- tai palveluntoimittajille sekä hankinnoista hyötyville kansalaisille (luku 2).
- Laaditaan selkeitä ja täsmällisiä tekniset eritelmit, joihin sisällytetään mahdollisuuksien mukaan ympäristövaatimuksia (hyväksymis-/hylkäysehdot) (luku 3):
  - etsitään tietokannoista/ympäristömerkkien vaatimuksista esimerkkejä tuotteen tai palvelun ympäristöominaisuuksista
  - hyödynnetään muiden hankintaviranomaisten ”parhaita käytäntöjä”, joista hankitaan ja jaetaan tietoa verkostoitumalla
  - sovelletaan tieteellisesti perusteltua elinkaarikustannusmallia; ympäristövaikutuksia ei siirretä yhdestä elinkaaren vaiheesta toiseen
  - käytetään suorituskykyyn perustuvia tai toiminnallisia eritelmiä, jotka kannustavat esittämään ympäristönäkökulmasta innovatiivisia tarjouksia
  - pohditaan ympäristönäkökohtia, kuten raaka-aineiden käyttöä, kestäviä valmistusmenetelmiä (mikäli ne ovat lopputuotteen tai palvelun kannalta olennaisia), energiatehokkuutta, uusiutuvia energialähteitä, päästöjä, jätteitä, kierrätettävyyttä, vaarallisia kemikaaleja jne.
- jos ympäristöystävällisten tuotteiden tai palvelujen saatavuudesta, hinnasta tai laadusta ei ole varmuutta, pyydetään esittämään ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja.
- Määritellään laadulliset valintaperusteet julkisia hankintoja koskevissa direktiiveissä esitettyjen tyhjentävien perusteluetteloiden pohjalta. Tarvittaessa niihin sisällytetään ympäristöperusteita, joilla osoitetaan tekniset valmiudet hankintasopimuksen toteuttamiseen. Kerrotaan mahdollisille tavarantoimittajille, palvelun suorittajille tai urakoitsijoille, että he voivat todentaa perusteiden noudattamisen ympäristöasioiden hallintaa koskevien järjestelmien ja kuvausten avulla (luku 4).
- Määritellään hankintasopimuksen tekoperusteet: jos perusteeksi valitaan ”kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous”, asiaankuuluvat ympäristöperusteet otetaan huomioon joko vertailuperusteena, jonka avulla ympäristöystävällisiä tarjouksia verrataan toisiinsa (jos tekniset eritelmit määrittelevät hankintasopimuksen ympäristöystävälliseksi), tai keinona tuoda mukaan ympäristöulottuvuus (jos hankintasopimus on määritelty teknisissä eritelmissä ”neutraaliksi”) ja antaa sille tietty painoarvo. Ota huomioon elinkaarikustannukset (luku 5)!
- Käytetään sopimusehtoja yhtenä keinona asettaa olennaisia ympäristövaatimuksia. Vaaditaan mahdollisuuksien mukaan ympäristöystävällisiä kuljetusmenetelmiä (luku 6).
- Varmistetaan aina, että kaikki, mitä mahdollisilta tarjoajilta ja heidän tarjouksiltaan vaaditaan, liittyy hankintasopimuksen kohteeseen.

© Euroopan Yhteisöt

Johdanto

Miten julkiset hankinnat liittyvät ympäristöön?

Viranomaiset ovat huomattava kuluttajaryhmä Euroopassa: he kuluttavat noin 16 prosenttia EU:n bruttokansantuotteesta (summa vastaa puolta Saksan BKT:sta). Kohdistamalla ostovoimaansa tavaroihin ja palveluihin, joissa otetaan myös ympäristö huomioon, he voivat edistää merkittävästi kestävä kehitystä. Ympäristöä säästävillä julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan esimerkiksi energiatehokkaiden tietokoneiden ja rakennusten hankkimista, ympäristön kannalta kestävästä puutavarasta valmistettujen toimistokalusteiden hankkimista, kierrätyspaperin, sähköautojen ja ympäristöystävällisen julkisen liikenteen käyttöä, luomuruoan hankkimista ruokaloihin, uusiutuville energialähteillä tuotetun sähkön hankkimista tai uusimpien ekologisten ratkaisujen mukaisten ilmastointijärjestelmien valitsemista.

Ekologisissa hankinnoissa on kyse myös esimerkkinä toimimisesta ja markkinoihin vaikuttamisesta. Panostamalla hankintojen ekologisuuteen julkiset organisaatiot voivat tarjota teollisuudelle todellisia kannustimia ympäristöystävällisen teknologian kehittämiseen. Vaikutus voi olla hyvinkin merkittävä joillakin sellaisilla tavara-, urakka- ja palvelualoilla, joilla julkiset hankintayksiköt hallitsevat suurta osaa markkinoista (esimerkiksi tietokoneet, energiatehokkaat rakennukset, julkinen liikenne).

Huomaa myös, että ekologisten julkisten hankintojen avulla voidaan samanaikaisesti säästää rahaa ja suojella ympäristöä, kun huomioidaan hankinnan

© Euroopan Yhteisöt

elinkaarikustannukset. Tekemällä viisaita hankintoja voidaan säästää materiaalia ja energiaa, vähentää jätteitä ja saastumista sekä edistää kestäviä toimintamalleja.

Potentiaaliset ympäristöhyödyt

Euroopan komissio on yhteisrahoittanut Relief⁽¹⁾-nimistä tutkimushanketta, jossa tehtiin tieteellinen arvio potentiaalisista ympäristöhyödyistä, jotka toteutuisivat, jos ekologisten julkisten hankintojen periaate otettaisiin laajasti käyttöön EU:n alueella. Tulokset ovat seuraavat:

- Jos kaikki viranomaiset EU:ssa vaatisivat ekologista "vihreää sähköä", CO₂-päästöjen määrä vähenisi 60 miljoonaa tonnia, mikä vastaa 18:aa prosenttia tavoitteesta, johon EU on sitoutunut kasvihuonekaasujen vähentämistä koskevassa Kioton pöytäkirjassa. Lähes yhtä suuri säästö saavutettaisiin, jos julkiset hankkijat valitsisivat ympäristöominaisuuksiltaan korkealaatuisia rakennuksia.
- Jos kaikki julkiset hankkijat EU:ssa vaatisivat entistä energiatehokkaampia tietokoneita ja energiatehokkuutta lisättäisiin koko alalla, CO₂-päästöt vähenisivät 830 000 tonnia.
- Jos kaikki eurooppalaiset julkiset hankkijat valitsisivat rakennuksiinsa tehokkaat WC-altaat ja hanat, vedenkulutus vähenisi 200 miljoonaa tonnia (joka vastaa 0,6:ta prosenttia kotitalouksien kokonaiskulutuksesta EU:ssa).

⁽¹⁾ Hanke on rahoitettu viidennen tutkimusta ja kehittämistä koskevan puiteohjelman avaintoiminnosta "Huomisen kaupunki ja kulttuuriperintö". Siinä julkaistiin opas, jonka avulla paikallisiviranomaiset voivat tehdä ympäristöystävällisempiä hankintapäätöksiä. Lisätietoja Relief-hankeesta on osoitteessa <http://www.iclei.org/europe/ecoprocure/info/politics.htm>.

© Euroopan Yhteisöt

© Euroopan Yhteisö

Tämän käsikirjan tarkoituksena on auttaa julkisia hankkijoita ottamaan käyttöön toimiva ympäristöä säästävien hankintojen politiikka. Käsikirjassa selvitetään käytännönläheisesti mahdollisuudet, jotka Euroopan yhteisön oikeus tarjoaa, ja tarkastellaan yksinkertaisia ja tehokkaita ratkaisuja, joita voidaan käyttää julkisissa hankintamenettelyissä. Käytännön syistä käsikirjassa noudatetaan hankintamenettelyn logiikkaa ja järjestystä. Siinä annetaan myös monia käytännön esimerkkejä EU:n eri viranomaisten tekemistä ympäristöystävällisistä hankinnoista (¹).

Käsikirja on laadittu ensisijaisesti julkisille hankkijoille, mutta sen toivotaan antavan

ajatuksia myös yritysten hankkijoille. Käsikirja auttaa myös tavarantoimittajia, palvelujen suorittajia ja urakoitsijoita – erityisesti pienempiä yrityksiä – hahmottamaan ja noudattamaan niille asetettuja hankintoihin liittyviä ympäristövaatimuksia.

Käsikirja on saatavilla Europa-palvelimella ekologisia julkisia hankintoja koskevilla komission verkkosivuilla, joilla on lisää käytännön tietoa, hyödyllisiä linkkejä ja sellaisten hankintaviranomaisten yhteystietoja, jotka pyrkivät ottamaan ympäristönäkökohdat entistä paremmin huomioon julkisissa hankinnoissaan (<http://europa.eu.int/comm/environment/gpp/>).

(¹) **Tärkeä huomautus:** Vaikka käsikirjan sisältämät tiedot on tarkistettu huolellisesti, Euroopan komissio ei vastaa käsikirjassa mainituista yksittäistapauksista tai niihin liittyvistä verkkosivuista.

Poliittinen ja oikeudellinen kehys

Hankintaviranomaiset eivät moniin vuosiin varsinaisesti ottaneet huomioon tavaroiden, palvelujen tai rakennusurakoiden ympäristönäkökohtia.

Yleinen taloudellinen ja poliittinen tilanne on kuitenkin muuttunut, ja esiin ovat nousseet **kestävän kehityksen käsite** – *”kehitys, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa”* – ja tarve ottaa ympäristönäkökohdat huomioon kaikissa muissakin politiikoissa (taloudellisten ja sosiaalisten näkökohtien rinnalla).

Kestävä kehitys sisällytettiin EY:n perustamissopimukseen vuonna 1997, ja se on siitä lähtien ollut EU:n yleisenä päämääränä. EU:n johtajat totesivat **Lissabonin** huippukokouksessa vuonna 2000, että tavoitteena on tehdä EU:sta vuoteen 2010 mennessä *”maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta”*. Lissabonin strategiaa täydennettiin kolmannella, ympäristönäkökohtiin keskittyvällä pilarilla Göteborgin Eurooppa-neuvoston vuonna 2001 hyväksymän **kestävää kehitystä koskevan EU:n strategian** myötä⁽¹⁾. Strategia oli käännekohta. Sen avulla on tarkoitus edistää talouskasvua ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ottamalla samalla riittävästi huomioon ympäristönsuojelunäkökohdat. Vastaavasti siinä edellytetään, että ympäristötavoitteita punnitaan suhteessa niiden taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin, jotta löydetään ratkaisuja, jotka hyödyttävät mahdollisimman pitkälle sekä taloutta, työllisyyttä että ympäristöä. Vuonna 2002 neuvosto ja Euroopan parlamentti hyväksyivät **kuudennen ympäristöä koskevan toimintaohjelman**⁽²⁾, jossa vahvistetaan EU:n ympäristöalan toimintaohjelma seuraavien kymmenen vuoden ajak-

si ja määritetään seuraavat neljä painopistealuetta, joilla on ryhdyttävä kiireellisesti toimiin: ilmastonmuutos, luonnonsuojelu ja biologinen monimuotoisuus, luonnonvarojen hoito sekä ympäristö ja terveys.

EU:n kestävän kehityksen strategian ja kuudennen ympäristöä koskevan toimintaohjelman toteuttaminen on erityisen haasteellista laajentuneessa unionissa.

Kansainvälisellä tasolla EU on ollut johtavassa roolissa keskeisten kansainvälisten ympäristöalan sopimusten kehittäjänä ja edistäjänä. EU esimerkiksi ratifioi Kioton ilmastonmuutospöytäkirjan vuonna 2002 ja sitoutui vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään 8 prosenttia vuosina 2008–2012 (vuoden 1990 tasoon verrattuna).

Kestävän kehityksen saavuttaminen kaikilla hallinnon tasoilla ei ole mahdollista, ellei **ympäristöulottuvuutta sisällytetä** kaikkiin muihin politiikan aloihin siten, että ympäristöpolitiikkaa toteutetaan asianmukaisesti lisäämällä markkinapohjaisten ohjauskeinojen käyttöä ja että asioista tiedotetaan suurelle yleisölle, jotta tarvittavat toimintamallien muutokset toteutuisivat⁽³⁾. Maailmanlaajuisella tasolla ekologiset julkiset hankinnat on mainittu erikseen

⁽¹⁾ KOM(2001) 264 lopullinen.

⁽²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1600/2002/EY, tehty 22 päivänä heinäkuuta 2002, kuudennesta ympäristöä koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta, EYVL L 242, 10.9.2002.

⁽³⁾ Huomautus: Tässä käsikirjassa käsitellään vain kestävän kehityksen ympäristöulottuvuutta. Kestävän kehityksen sosiaalisia näkökohtia käsitellään komission 15. lokakuuta 2001 antamassa tulkitsevassa tiedonannossa mahdollisuuksista ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa sekä uusissa julkisissa hankintoja käsittelevissä direktiiveissä, joissa nämä mahdollisuudet mainitaan erikseen.

Johannesburgissa 26. elokuuta–4. syyskuuta 2002 pidetyn **kestävän kehityksen huippukokouksen** toimeenpanosuunnitelmassa, jossa kehoitetaan *asiaankuuluvia viranomaisia kaikilla tasoilla ottamaan kestävän kehityksen näkökohdat huomioon päätöksenteossaan ja edistämään sellaista julkisten hankintojen politiikkaa, joka kannustaa kehittämään ja levittämään ympäristön huomioon ottavia tavaroita ja palveluita*⁽¹⁾.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) jäsenmaat hyväksyivät neuvoston suosituksen ”parantaa ympäristönäkökohtien huomioon ottamista julkisissa hankinnoissa”⁽²⁾.

Euroopan komissio määritteli 4. heinäkuuta 2001 antamassaan **tulkitsevassa tiedonannossa**⁽³⁾ yhteisön oikeudessa asetetut mahdollisuudet ottaa ympäristönäkökohdat huomioon julkisissa hankintamenettelyissä. Yhteisöjen tuomioistuin tarkensi edelleen näitä mahdollisuuksia⁽⁴⁾.

Julkisia hankintoja koskevilla direktiiveillä⁽⁵⁾, jotka annettiin 31. maaliskuuta 2004, vahvistettiin ja täydennettiin oikeudellista kehystä. Niiden johdanto-osissa ja säännöksissä mainitaan erikseen mahdollisuudet sisällyttää ympäristönäkökohdat teknisissä eritelmissä määriteltyihin valintaperusteisiin ja hankintasopimuksen tekoperusteisiin sekä hankintasopimuksen toteuttamisen ehtoihin.

Vaikka direktiivejä sovelletaan vain sellaisiin julkisiin hankintasopimuksiin, joiden ennakoitu arvo ylittää tietyn kynnyksarvon (määritelty direktiiveissä), yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että EY:n perustamissopimukseen sisältyviä yhdenvertaisen kohtelun ja avoimuuden periaatteita sekä tavaroiden vapaan liikkuvuuden periaatetta, sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta sovelletaan myös nämä kynnyksarvot alittaviin sopimuksiin.

© Euroopan yhteisöt

⁽¹⁾ http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIToc.htm

⁽²⁾ 23. tammikuuta 2002 – K(2002) 3 – <http://www.oecd.org/>.

⁽³⁾ Komission tulkitseva tiedonanto julkisiin hankintoihin sovellettavasta yhteisön lainsäädännöstä ja mahdollisuuksista ottaa ympäristönäkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa, annettu 4. heinäkuuta 2001 (KOM(2001) 274 lopullinen).

⁽⁴⁾ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiot 17. syyskuuta 2002 asiassa C-513/99 ja 4. joulukuuta 2003 asiassa C-448/01.

⁽⁵⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/18/EY, annettu 31 päivänä maaliskuuta 2004, julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta (jäljempänä ”direktiivi 2004/18/EY”) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/17/EY, annettu 31 päivänä maaliskuuta 2004, vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjen yhteensovittamisesta (jäljempänä ”direktiivi 2004/17/EY”).

Luku 1

Ympäristöä säästävien hankintojen strategiat

Periaatteessa kaikkien julkisten hankkijoiden pitäisi suhteellisen helposti voida tehdä toimintapäätös, jonka mukaan hankinnoissa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat. Hankkijoita olisikin kannustettava tähän, sillä toimintatapa ei hyödytä ainoastaan ympäristöä, vaan myös hankkijaa itseään parantuneen julkisuuskuvan myötä. Ympäristöä säästävä hankintapolitiikka ei yleensä edellytä hankintaviranomaiselta edes mitään rakenteellisia muutoksia.

Politiikan toteuttaminen käytännössä edellyttää kuitenkin aluksi strategista suunnittelua: tarvittavan koulutuksen järjestämistä hankinnoista vastaavalle henkilöstölle, ympäristöön liittyvän tiedon saannin varmistamista ja painopisteiden määrittelemistä valittaessa hankintoja, jotka soveltuvat parhaiten ”viheryrittämiseen”. Kun strategia on laadittu, hankinnoista vastaavat voivat ryhtyä toteuttamaan ympäristöä säästäviä hankintoja (luku 2).

1.1 Koulutustarpeiden arviointi ja ympäristöön liittyvän tiedon saannin varmistaminen

Hankintoja tekeväälle henkilöstölle olisi annettava ne lainsäädäntöön, rahoitukseen ja ympäristöön liittyvät tiedot, joita he tarvitsevat voidakseen päättää, missä määrin ja milloin ympäristönäkökohdat kannattaa sisällyttää hankintamenettelyyn, onko ne määritelty oikeantasoisiksi parhaan mahdollisen

© Euroopan yhteisöt

vastineen saamiseksi rahoille ja sopivatko ne yhteen hankintaviranomaisen omaksumien ympäristöön liittyvien painopistealueiden kanssa.

Ekologisten käytäntöjen opas Barcelonassa

Barcelonan paikallisviranomaisen on laatinut 12 000 työntekijälleen hyvistä ekologisista käytännöistä kertovan oppaan, joka sisältää ekologisista hankintoja koskevaa tietoa ja muita ympäristöasioita ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Lisätietoja on osoitteessa http://www.bcn.es/agenda21/A21_text/guies/GreenOfficeGuide.pdf.

Ekologisten hankintojen politiikasta on tärkeää tiedottaa eri sidosryhmille, kuten nykyisille ja tuleville tavarantoimittajille, palvelun suorittajille tai urakoitsijoille, jotta he voivat ottaa uudet vaatimukset huomioon.

Julkisten hankkijoiden välinen yhteistyö on toinen tapa parantaa ympäristöalan asiantuntemusta ja osaamista ja tiedottaa politiikasta muille osapuolille.

Ekohankintoja koskevat suuntaviivat Voralbergissä

Itävaltalaisessa Voralbergin osavaltiossa on 96 pientä kuntaa, jotka sijaitsevat suhteellisen harvaan asutulla alueella. Useimmilla kunnilla ei ole kokopäivätoimisia hankintayksiköitä, saati ympäristöasiantuntijoita. Jotta ympäristöystävällisten hankintojen politiikka saattoi onnistua tällaisissa olosuhteissa, hankintayksiköiden kanssa oli tehtävä yhteistyötä ja niitä oli autettava mahdollisimman monissa perusteiden määrittämiseen liittyvissä teknisissä tehtävissä. Voralberg laati tätä varten rakennuspalvelujen sekä toimistotuotteiden ja -materiaalien hankkimista koskevat ekologiset suuntaviivat. Ne ovat nyt saatavilla Internetissä ⁽²⁾.

⁽²⁾ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.voralberg.at>.

1.2 Tärkeimmät asiat edettäessä ympäristöystävällisiin hankintoihin

- **Vaiheittaisen lähestymistavan omaksuminen.** Aloitetaan sellaisista tavaroista ja palveluista, joiden ympäristövaikutukset ovat selvät tai joille on helppoa ja ilman lisäkustannuksia saatavilla ekologisempia vaihtoehtoja (esimerkiksi kierrätyspaperi, energiatehokkaat toimistolaitteet). Toinen vaihtoehto on aloittaa varmistamalla, ettei hankintasopimuksen eritelmien mukaisista tuotteista tai palvelun ominaisuuksista koidu haitallisia ympäristövaikutuksia (esimerkiksi siten, että suljettaisiin pois mahdollisuus käyttää kierrätettyjä osia).

Vaiheittainen lähestymistapa Dunkerquessä ja Lillissä

Ranskassa sijaitseva Dunkerquen kaupunki otti ensimmäisissä ekologisissa julkisissa hankinnoissaan vuonna 1999 käyttöön vaiheittaisen lähestymistavan. Se aloitti yhdestä tuotteesta ja loi luottamusta menettelyyn testaamalla ja tekemällä tiivistä yhteistyötä käyttäjien kanssa. Näin se loi sopivan ilmapiirin siihen, että voitiin siirtyä järjestelmällisempään ekologisten hankintojen politiikkaan ja harkita ekologisempia vaihtoehtoja myös muille tuotteille.

Lillen kaupunki on puolestaan perustanut yksikön, jossa kaupungin hankintayksiköitä koulutetaan etsimään korvaavia tuotteita, joilla on vähäisemmät ympäristövaikutukset. Yksiköt aloittavat kuudesta tuotteesta: paperi, maali, painomuste, siivoustuotteet, katuvalaistus ja puu. Sen jälkeen pyritään laatimaan menettely, jonka avulla mukaan otetaan myös muita tuotteita.

- **Ympäristövaikutusten huomioon ottaminen.** Valitaan sellaisia tavaroita (esimerkiksi autot) tai palveluja (esimerkiksi siivouspalvelut), joilla on suuret ympäristövaikutukset.
- **Keskittyminen yhteen tai useampaan ympäristöongelmaan, kuten ilmastonmuutokseen tai jätteisiin.**

© Euroopan yhteisöt

Otetaan käyttöön yleiset energiatehokkuutta tai kierrätettävyyttä koskevat vaatimukset.

- **Ympäristöystävällisempien vaihtoehtojen saatavuuden ja kustannusten huomioon ottaminen.** Onko ympäristöystävällis(empiä) tuotteita markkinoilla, täyttävätkö ne asetetut vaatimukset, onko niihin varaa?
- **Tiedon saatavuuden tarkastelu.** Onko saatavilla sellaista tieteellistä ja ympäristöön liittyvää tietoa, jonka avulla voi määrittää kyseiselle tuotteelle arviointiperusteet? Kuinka monimutkaista on päättää teknisistä vaatimuksista ja määrittellä ne tarjouspyynnössä?

Komission tavara- ja palvelutietokanta

Euroopan yhteisöjen komissio on kehittänyt tietokannan, joka sisältää pelkistettyä ympäristötietoa noin sadasta tavara- ja palveluryhmästä. Se tarjoaa yritysten ja julkisten organisaatioiden hankintayksiköille perustietoa esimerkiksi tiettyyn tavarahan liittyvistä ympäristömerkeistä tai sen tärkeimmistä ympäristövaikutuksista. Tietokantaa voi käyttää osoitteessa http://europa.eu.int/comm/environment/green_purchasing

- **Näkyvyyden varmistaminen.** Huomaako suuri yleisö ja henkilöstö ympäristöä säästävän politiikan? Ymmärtävätkö he, että toiminnalla pyritään parantamaan ympäristönäkökohtien huomioon ottamista? Ulospäin näkyvät muutokset, kuten julkisen organisaation käyttämän ajoneuvotyypin vaihtaminen tai luomuruoan tarjoaminen kouluruokalassa, voivat auttaa lisäämään politiikan tuntemusta ja kytkemään sen muihin ympäristöhankkeisiin.
- **Teknologisen kehityksen mahdollisuuksien pohtiminen.** Ympäristöystävälliset hankinnat, jotka kohdistuvat sellaisiin tavaroihin ja palveluihin, joiden kehittäminen ja markkinointi ovat alkuvaiheessa, voivat olla tehokkaampia kuin pyrkimykset muuttaa pitkälle edistyneiden alojen tavaroiden ja palvelujen ympäristöominaisuuksia.

Uima-altaiden aurinkolämmitystä koskeva saksalainen mallihanke

Euroopan komissio ja Saksan tutkimus- ja teknologiaministeriö käynnistivät vuonna 1983 pilottihankeen, jossa uima-altaan veden perinteinen lämmitysjärjestelmä korvattiin aurinkolämmityksellä. Rahoitustuki, jonka kyseinen innovatiivinen tuote sai julkisten hankintojen kautta, on auttanut alentamaan hintaa ja tehnyt tuotteesta houkuttelevamman yksityisten ostajien silmissä.

- Omaksutaan tieteellisesti perusteltu elinkaariajattelu. Vältetään ympäristövaikutusten siirtämistä tavarankäytön vaiheesta toiseen. Tarvittavaa tietoa voi hakea ympäristömerkkeihin liittyvistä eritelmistä tai kuluttajien valistamiseen tarkoitetuilta verkkosivuilta ja tietokannoista.

Luku 2

Julkisten hankintojen organisointi

Tiivistelmä

- Julkisilla hankkijoilla on yksityisiä hankkijoita tiukempi velvollisuus saada rahalle paras mahdollinen vastine ja olla oikeudenmukainen hankintamenettelyissä. Rahalle saatavaan parhaaseen vastineeseen voi sisältyä myös ympäristönäkökohtia. Oikeudenmukaisuus merkitsee yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista ja avoimuuden varmistamista.
- Valmisteluvaihe on ratkaisevan tärkeä. Perusteellinen analysointi ja suunnittelu ennen tarjousmenettelyn käynnistämistä on välttämätöntä, jos ympäristötavoitteet halutaan saavuttaa.
- Ennen ratkaisun tekemistä on erityisen tärkeää analysoida tarpeet täsmällisesti.

2.1 Johdanto

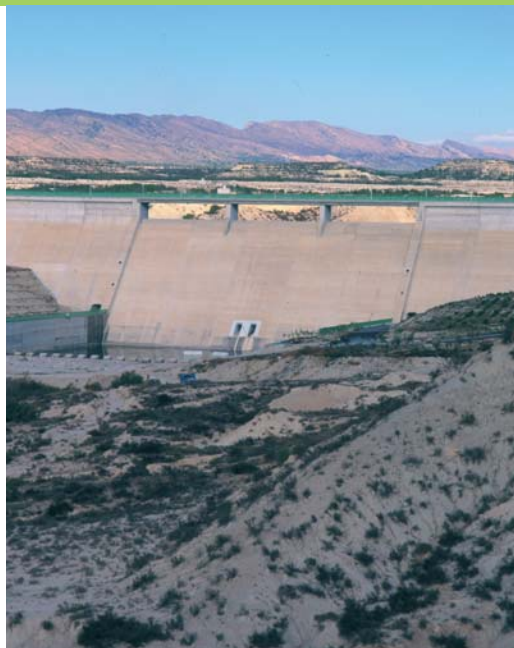
Ympäristöpolitiikan toimivuuden varmistaminen edellyttää julkisen hankintamenettelyn tarkastelua. Ellei ekologista hankintapolitiikkaa toteuteta huolellisesti, se voi kariutua käytännön asioihin, kuten siihen, milloin ympäristönäkökohtien huomiioon ottamista kannattaa vaatia, keneltä sitä voi vaatia ja mitä perusteita kannattaa käyttää.

2.2 Julkisen hankintamenettelyn luonne

Julkisissa hankinnoissa on pohjimmiltaan kyse kysynnän ja tarjonnan kohtaamisesta, kuten missä tahansa yksityisessäkin hankintamenettelyssä. Ainoa ero on se, että hankintaviranomaisten on oltava erityisen huolellisia hankintasopimuksia tehdessään, sillä he edustavat veronmaksajien rahoilla toimivia julkisia organisaatioita.

Tämä erityinen tarkkaavaisuus merkitsee seuraavia kahta pääperiaatetta:

- parhaan vastineen saaminen rahalle
- toimiminen oikeudenmukaisesti.

© Euroopan Yhteisöt

Paras vastine rahalle

Hankintaviranomaiset ovat vastuussa siitä, että veronmaksajien rahalle saadaan paras mahdollinen vastine kaikissa hankinnoissa. Paras vastine rahalle ei välttämättä tarkoita aina halvimmän tarjouksen valitsemista. Se merkitsee parhaan vaihtoehdon valitsemista *asetetuissa puitteissa*. Ympäristönsuojelu voi olla yksi näihin puitteisiin sisällytetyistä asioista, ja se voi siten olla muiden tekijöiden kanssa samanarvoinen tekijä päätettäessä, kenen kanssa hankintasopimus tehdään. Vastineen saaminen rahalle ei siis sulje pois ympäristönäkökohtia.

Oikeudenmukainen toiminta

Oikeudenmukaisesti toimiminen merkitsee julkisia hankintoja koskevien direktiivien ja niihin pohjautuvan kansallisen lainsäädännön taustalla olevien sisämarkkinaperiaatteiden noudattamista. Periaatteista tärkein on **yhdenvertaisen kohtelun** periaate, joka merkitsee sitä, että kaikilla kilpailijoilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet kilpailla hankintasopimuksesta. Tasa-arvoisten edellytysten varmistamiseksi on noudatettava myös avoimuuden periaatetta.

Esimerkkejä julkisia hankintoja koskevien direktiivien säännöksistä, joissa **yhdenvertaisen kohtelun** periaate toteutuu, ovat tarjous- ja osallistumishakemusten esittämiselle asetetut määräajat ja teknisiä eritelmiä koskevat yhteiset säännöt.

Avoimuuden periaate toteutuu esimerkiksi hankintailmoitusten julkaisemisesta koskevissa säännöksissä ja hankintaviranomaisille asetetussa vaatimuksessa kertoa asianomaisille tarjoajille heidän tarjouksensa hylkäämisen syistä.

2.3 Hankintamenettelyn vaiheet

Hankintamenettelyn valmisteluvaihe on aina ratkaisevan tärkeä. Siinä tapahtuneet virheet vaikuttavat haitallisesti kaikkiin myöhempiin vaiheisiin ja viime kädessä lopputulokseen, sillä jokainen vaihe pohjautuu edelliseen vaiheeseen. Ennen tarjouskilpailumenettelyn aloittamista onkin syytä varata riittävästi aikaa hankintasopimuksen kohteen ja lopputulokseen pääsemiseen käytettävien keinojen määrittelyyn. Toinen valmisteluvaiheen merkitystä korostava seikka on se, että ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen on suhteellisesti helpointa hankintamenettelyn ensimmäisten vaiheiden aikana.

Julkinen hankintamenettely on yleiseltä rakenteeltaan pääosin samanlainen kuin yksityinen menettely. Molemmissa käydään läpi suurin piirtein samat vaiheet: hankintasopimuksen kohteen määrittely, tavaraa/urakkaa/palvelua koskevien teknisten eritelmien ja sopimuspuitteiden laadinta, sopivan ehdokkaan valinta ja parhaan tarjouksen määrittely.

Tämän käsikirjan jäljempänä olevissa luvuissa käsitellään erikseen kutakin vaihetta ja pohditaan, miten ympäristönsuojelu voidaan ottaa huomioon kussakin vaiheessa. Lisäksi annetaan käytännön esimerkkejä ja suosituksia.

2.4 Todellisten tarpeiden määrittämisen tärkeys

Valmisteluvaiheessa on jo ennen hankintasopimuksen kohteen määrittelyä varmistettava yksi keskeisen tärkeä asia: todellisten tarpeiden määrittäminen.

Tarpeena voi olla esimerkiksi tiedon levittäminen yleisölle. Tätä varten voidaan päättää hankkia painettuja lehtisiä, julisteita, esitteitä ja sanoma-lehtimainoksia. Jos kuitenkin pohditaan mahdollisia ratkaisuja eikä pelkästään tarpeita, voidaankin valita ympäristöystävällisempiä ratkaisuja, kuten sähköinen tiedonlevitys verkkosivujen tai sähköpostin välityksellä.

Tarpeet olisi hyvä määritellä toiminnallisesta lähtökohdasta käsin, jotta määritelmä olisi hyödyllinen ja jotta mitään markkinoilla saatavilla olevaa mahdollisuutta ei suljettaisi pois. Tarpeiden perusteellinen analysointi voi johtaa jopa siihen lopputulokseen, että hankintasopimusta ei edes tarvita.

Porissa ostetaan vähemmän

Ekologinen hankintapolitiikka ei aina merkitse ympäristöystävällisempien tuotteiden ostamista, vaan se voi merkitä myös sitä, että ostetaan yksinkertaisesti vähemmän. Porin kaupungissa luotiin sisäinen kierrätysjärjestelmä, joka toimi verkkopohjaisen ilmoitustaulun muodossa. Työntekijät, jotka eivät enää käyttäneet tiettyä toimistotarviketta, saattoivat antaa sen muille osastoille tai työntekijöille, joilla oli sille käyttöä⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Lisää tietoa: <http://www3.iclei.org/egpis/egpc-061.html>

Luku 3

Hankintasopimuksen vaatimusten määrittäminen

Tiivistelmä

- Hankintaviranomaisilla on hankintasopimuksen kohdetta määritellään suuri vapaus sen suhteen, mitä he haluavat hankkia. Tämä antaa runsaasti mahdollisuuksia ottaa ympäristönäkökohdat huomioon, kunhan se tehdään vääristämättä markkinoita, eli ei esimerkiksi rajoiteta tai estetä markkinoille pääsyä.
- Markkina-analyysi voi antaa tärkeää tietoa saatavilla olevista ekologisista vaihtoehdoista ja yleisistä kauppahinnoista ja -ehdoista.
- Ympäristömerkkeihin liittyvät tekniset eritelmät voivat olla hyödyllisiä laadittaessa tarjouspyynnön teknisiä eritelmiä, mutta tarjoajilta ei kuitenkaan saa vaatia rekisteröitymistä mihinkään ympäristömerkkijärjestelmään.
- Erityisiä materiaaleja ja ympäristöystävällisiä valmistusmenetelmiä voidaan määritellä, kun ne ovat relevantteja.

3.1 Kohteen määrittely

Hankintasopimuksen ”kohteella” tarkoitetaan tavaraa, palvelua tai rakennusurakkaa, joka on tarkoitus hankkia. Määrittelyprosessin tuloksena on yleensä peruskuvaus tavarasta, palvelusta tai urakasta, mutta se voidaan esittää myös suoritukseen perustuvana määritelmänä.

Suoritukseen perustuva määritelmä on ympäristönäkökohtien kannalta suotuisampi, sillä siinä hankintaviranomaisen ei tarvitse määrätä yksityiskohdittain jokaisesta ominaisuudesta, joka tavaralla/palvelulla/urakalla pitäisi olla, vaan riittää, kun määritellään toivotut vaikutukset.

3.1.1 Oikeus valita

Periaatteessa hankintasopimuksen kohde voidaan määritellä vapaasti millä tahansa tarpeisiin soveltuvalla tavalla. Julkisia hankintoja koskevassa lainsäädännössä ei niinkään puututa siihen, mitä hankintaviranomaiset ostavat, vaan pikemminkin siihen, miten he ostavat. Tästä syystä missään

© Euroopan yhteisöt

hankintoja koskevassa direktiivissä ei rajoiteta hankintasopimuksen kohdetta sinällään.

Hankintasopimuksen määrittelyn vapaudella on kuitenkin rajansa. Joissakin tapauksissa tietyn tavaran, palvelun tai urakan valitseminen voi vääristää EU:n alueen yritysten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua julkisiin hankintamenettelyihin. Joitakin suojatoimia on siksi oltava.

Yksi suojatoimista on se, että EY:n perustamissopimukseen sisältyviä syrjimättömyyden, palvelujen tarjoamisen vapauden ja tavaroiden vapaan liikkuvuuden vaatimuksia sovelletaan kaikissa tapauksissa ja siten myös sellaisissa julkisissa hankintasopimuksissa, jotka jäävät direktiivien kynnyksiarvojen alapuolelle, tai tietyissä sellaisten hankintasopimusten kohdissa, jotka eivät varsinaisesti kuulu direktiivien soveltamisalaan. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että hankintayksikön on varmistettava, ettei hankintasopimus rajoita muiden EU:n alueen toimijoiden mahdollisuutta päästä kansallisille markkinoille. Toinen suojatoimi on se, että hankintasopimuksen määrittelyssä käytetyt tekniset eritelmät eivät julkisiin hankintoihin sovellettavien sääntöjen mukaan saa olla syrjiviä.

3.1.2 Ympäristöystävällisyyttä korostavan nimen valitseminen hankintasopimukselle

Tämä auttaa tarjoajia saamaan nopeasti selville, mitä halutaan, ja viestii siitä, että tavaran tai palvelun ympäristöystävällisyys on merkittävä osa hankintasopimusta.

Brysselin ympäristöinstituutin valitsema ekologinen nimi

Brysselissä toimiva ympäristöinstituutti Brussels Institute for Environmental Management (IBGE-BIM)⁽¹⁾ antoi siivouspalveluja koskevalle tarjouskilpailulle nimeksi ”Environmental cleaning contract” (Ympäristöystävällinen siivoussopimus). Muita sopivia nimiä voisivat olla esimerkiksi ”Luomuruokapalvelusopimus” tai ”Energiatehokas rakentaminen”.

⁽¹⁾ Lisää tietoa: <http://www.ibgebim.be>

Ympäristönsuojelua korostavan nimen käyttäminen on viesti paitsi mahdollisille toimittajille, myös paikallisylhteisölle ja muille hankintaviranomaisille.

3.1.3 Markkina-analyysin tekeminen

Määriteltäessä sitä, mitä on tarkoitus ostaa, on hyvä olla jonkinlainen käsitys markkinoista. On erittäin vaikeaa luoda käsitystä tavarasta, palvelusta tai urakasta, ellei tiedä, mitä on saatavilla. Ekologiset vaihtoehdot eivät aina ole itsestään selviä tai laajasti tunnettuja.

Vaihtoehtojen selvittämiseksi on tehtävä hieman tutkimustyötä. Tutkimus voidaan toteuttaa markkina-analyysin muodossa. Markkina-analyysi on yleinen katsaus markkinoilla oleviin mahdollisuuksiin, jotka voivat vastata määriteltyä tarvetta. Jotta analyysi voisi onnistua, se on tehtävä läpinäkyvällä ja puolueettomalla tavalla keskittyen siihen, mitä yleisiä ratkaisuja markkinoilla on tarjolla, eikä vain parhaisiin tai tiettyihin

toimittajiin. Analyysi osoittaa mahdollisten ympäristöystävällisten vaihtoehtojen olemassaolon ja saatavilla olevien vaihtoehtojen yleisen hintatason.

Oikeaa tuotetta etsimässä

Yhteisö, joka aikoo hankkia aitoja ja kalusteita kadun varsille, voisi tutkia, mitä erilaisia materiaaleja markkinoilla on saatavilla. Niitä ovat esimerkiksi kestävä metsänhoidon mukaisista metsistä kaadettu puu tai kierrätetyistä raaka-aineista valmistettu synteettinen materiaali.

3.1.4 Urakkasopimukseen liittyviä suosituksia

Rakennusurakoiden alalla kiinnitetään paljon huomiota niin sanottuun kestäväan rakentamiseen. Valtion viranomaiset tekevät usein hankintaviranomaisen ominaisuudessa yhteistyötä rakennusyritysten ja arkkitehtien kanssa ympäristöystävällisten rakennustapojen kehittämiseksi.

Ranskalainen ympäristöystävällisemmän asumisen testi

Ranskan valtio on käynnistänyt ohjelmia, joissa sovelletaan korkean ympäristölaadun (HQE, haute qualité environnementale) menetelmää. Menetelmän avulla pyritään saavuttamaan korkea ympäristölaatu rakennusalaalla, sosiaalisessa asuntotarjonnassa ja kaupunkikaavoituksessa. Menetelmässä keskitytään suunnittelemaan rakennuksia, jotka kuluttavat vähemmän vettä ja energiaa ja edellyttävät vähemmän ylläpitoa⁽²⁾.

⁽²⁾ Lisätietoja on osoitteessa http://www.logement.equipement.gouv.fr/alaune/dossiers/presse_030102.pdf.

Ympäristövaikutusten arviointi (YVA) on pakollinen tietyissä julkisissa ja yksityisissä hankkeissa. Velvoite ei perustu hankintoja koskeviin direktiiveihin, mutta se voi

vaikuttaa hankintasopimuksen tai sopimuksen toteuttamisen ehtojen määrittelyyn⁽¹⁾. Ympäristövaikutusten arviointi antaa kansallisille viranomaisille tarvittavaa tietoa, jonka ansiosta he voivat tehdä päätöksensä tietoisina sen ympäristövaikutuksista. Ympäristövaikutusten arviointi voi johtaa hankintasopimuksen aiheen täsmällisempään määrittelyyn.

Samaan tapaan rakentamista tai rakennusten kunnostamista koskevan urakkasopimuksen aiheen ja teknisten eritelmien määrittelyyn vaikuttaa myös rakennusten energiatehokkuudesta annettu direktiivi 2002/91/EY⁽²⁾, jossa jäsenvaltioita vaaditaan asettamaan energiatehokkuutta koskevat vähimmäisvaatimukset uusille rakennuksille ja sellaisille suurille olemassa oleville rakennuksille, joihin tehdään laajamittaisia korjauksia.

⁽¹⁾ Ympäristövaikutusten arviointi otettiin käyttöön vuonna 1985 direktiivillä 85/337/ETY (EYVL L 175, 5.7.1985, s. 40), jota on muutettu direktiivillä 97/11/ETY (EYVL L 73, 14.3.1997, s. 5).

⁽²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/91/EY, annettu 16. joulukuuta 2002 (EYVL L 1, 4.1.2003), joka on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 4. tammikuuta 2006.

3.1.5 Tavara- ja palveluhankintoja koskeviin sopimuksiin liittyviä suosituksia

Ekologisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten ympäristön kannalta suotuisat vaikutukset riippuvat lopputuloksesta: lopullisesta tuotteesta tai palvelusta.

Tärkeä näkökohta on energiankulutuksen vähentäminen esimerkiksi parantamalla energiatehokkuutta. Se on samanaikaisesti hyödyksi ympäristölle ja säästää rahaa.

Toinen harkitsemisen arvoinen asia on ekologisesti kestävien tuotteiden tai palvelujen ympäristövaikutusten arviointi jätehuollon kannalta. Markkina-analyysi voi paljastaa suuria eroja seuraavien asioiden suhteen:

- **jätteen määrä**
- materiaalien haitalliset *vaikutukset*
- **kierrätettäväksi** soveltuvien materiaalien määrä.

© Euroopan Yhteisöt

© Euroopan yhteisöt

Tuotteen kestävyys on myös tärkeä tekijä: onko tuote suunniteltu kestäväksi. Joissakin tapauksissa halvimmän tuotteen ostaminen tuntuu houkuttelevalta, mutta todellisuudessa se saattaa osoittautua pitkällä aikavälillä kalliimmaksi ja ympäristön kannalta myös haitalliseksi. Huonompilaatuisilla tuotteilla (riippumatta niiden ympäristöominaisuuksista) on usein lyhyempi elinkaari. Jos halvempi tuote on vaihdettava uuteen useammin kuin kalliimpi tuote, seurauksena on enemmän kustannuksia, ylimääräistä energiankulutusta ja enemmän jätettä. Yleisesti ottaen ja erityisesti palveluhankinnoissa suorituskyvyn pitäisi olla ensisijainen painopiste ympäristöasioiden suhteen. Näin voidaan valita ympäristöä vähemmän vahingoittava tapa toteuttaa hankintasopimus ottamalla huomioon toteutuksessa käytettävät laitteet tai materiaalit.

3.2 Teknisten eritelmien laatiminen

3.2.1 Tekniset eritelmät

Kun sopimuksen kohde on määritelty, se on muutettava mitattavissa oleviksi teknisiksi eritelmiksi, joita voidaan soveltaa suoraan julkisessa hankintamenettelyssä. Kyseessä on sama asia, kuin jos tekisi luonnoksesta taulun. Teknisillä eritelmillä on kaksi tehtävää:

- Niiden avulla kuvataan hankinnan kohde markkinoille, jotta yritykset voivat päättää, kiinnostaako tarjouspyyntö niitä. Näin määritellään kilpailun taso.
- Niissä annetaan mitattavissa olevia vaatimuksia, joita vasten tarjouksia voidaan arvioida. Ne ovat vähimmäisvaatimukset. Jos ne eivät ole selkeät ja virheettömät, ne johtavat väistämättä epäsoviviin tarjouksiin. Tarjoukset, joissa ei noudateta teknisiä eritelmiä, on hylättävä.

3.2.2 Suorituksen perustuvat eritelmät

Hankintadirektiiveissä 2004/17/EY ja 2004/18/EY todetaan erikseen, että hankintaviranomaiset voivat valita, laativatko ne eritelmät teknisiin standardeihin vai suorituskyvyn pohjautuvien vaatimusten perusteella⁽¹⁾. Suorituksen perustuva lähestymistapa tarjoaa usein enemmän tilaa markkinoiden luovuudelle ja haastaa joissakin tapauksissa markkinat kehittämään innovatiivisia teknisiä ratkaisuja. Tätä lähestymistapaa käytettäessä teknisiä eritelmiä ei tarvitse laatia kovin yksityiskohtaisesti.

⁽¹⁾ Ks. direktiivin 2004/18/EY 23 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 34 artikla.

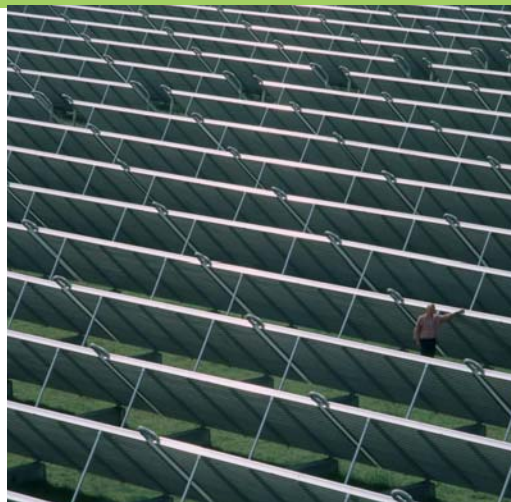
Määritetään lopputulos muttei keinoa saavuttaa se

Jos rakennuksen toimistoissa halutaan pitää tietty lämpötila, voidaan laatia hyvin yksityiskohtaiset eritelmit keskuslämmitysjärjestelmää varten. Toinen vaihtoehto on todeta, että toimistojen vakiolämpötilan on oltava 20 °C, ja jättää toimittajien huoleksi esittää erilaisia vaihtoehtoja. Toimittajat voivat valita ympäristöystävällisiä lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmiä fossiilisia polttoaineita käyttävien järjestelmien sijaan.

Suorituskykyyn perustuvia eritelmiä laadittaessa on kuitenkin oltava vieläkin tarkempi kuin määritettäessä perinteisiä teknisiä eritelmiä. Markkinoilla saatavilla olevat vaihtoehdot voivat olla hyvinkin erilaisia, joten on syytä varmistaa, että eritelmit ovat riittävän selkeät kunnollisen ja perustellun arvioinnin tekemiseen.

3.2.3 Tekniset standardit, joissa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat

Erilaisista teknisistä standardeista voidaan mainita esimerkiksi eurooppalaiset standardit, eurooppalaiset tekniset hyväksynnät, kansainväliset standardit, kansalliset standardit ja kansalliset tekniset hyväksynnät. Standardit ovat käyttökelpoisia julkisten hankintojen eritelmissä, sillä ne ovat selkeitä ja syrjimättömiä ja ne on laadittu yhteisymmärryksen pohjalta. Euroopassa niitä laativat eurooppalaiset standardointielimet: Euroopan standardointikomitea (CEN), Euroopan sähkötekniikan standardointikomitea (Cenelec)⁽¹⁾ ja Euroopan telealan standardointilaitos (ETSI)⁽²⁾. Eurooppalaiseen standardointiprosessiin osallistuu monenlaisia sidosryhmiä, kuten kansallisia viranomaisia, ympäristöjärjestöjä, kuluttajajyhdistyksiä sekä elinkeinoelämän edustajia. Tämän ansiosta eurooppalaisen standardin

© Euroopan Yhteisöt

mukainen tekninen ratkaisu on hyvin laajasti hyväksytty.

Joihinkin teknisiin standardeihin sisältyy ehtoja, jotka kattavat tavaroiden tai palvelujen ympäristöominaisuudet. Jos näitä eritelmiä käytetään julkisissa hankinnoissa, yritysten on joko osoitettava, että ne pystyvät noudattamaan standardeja, tai jos ne eivät käytä samoja menetelmiä, että ne voivat tarjota standardeissa määritellyn suoritustason. Jos tätä ei voida todistaa, tarjous on hylättävä.

Tiettyjen asioiden osalta voidaan asettaa tiukempia ympäristösuojeluvaatimuksia, kuin standardissa on edellytetty, kunhan tämä ei syrji mahdollisia tarjoajia.

Eurooppalaiset standardointielimet edistävät ympäristönäkökohtien huomioon ottamista. Esimerkiksi CEN:llä on nykyisin erityinen ympäristöasioihin keskittyvä palvelu *Environmental Helpdesk*, joka antaa neuvoja ja apua teknisille komiteoille⁽³⁾.

Myös Euroopan komissio on sitoutunut edistämään ympäristönäkökohtien huomioon ottamista teknisissä standardeissa. Se on antanut tiedonannon ympäristönäkökohtien sisällyttämisestä eurooppalaiseen standardointiin⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.cenorm.be/cenorm/index.htm>.

⁽⁴⁾ Tiedonanto, annettu 25. helmikuuta 2004 (KOM(2004) 130 lopullinen); lisätietoja on verkkosivuilla http://europa.eu.int/comm/environment/standardisation/index_en.htm.

⁽¹⁾ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.cenelec.org>.

⁽²⁾ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.etsi.org>.

3.2.4 Vaihtoehtojen käyttäminen

On mahdollista, että markkina-analyysin tekemisen jälkeenkään ei olla varmoja siitä, onko hankittaville tavaroille, palveluille tai rakennusurakoille olemassa ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja tai mikä on niiden laatu tai hinta.

Siinä tapauksessa voi olla hyödyllistä pyytää mahdollisia tarjoajia esittämään ympäristöä säästäviä vaihtoehtoja. Tällöin tuotteesta, joka halutaan ostaa, laaditaan tekniset vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan sekä neutraaliin tarjoukseen että sen ympäristöystävälliseen vaihtoehtoon. Viimeksi mainittuun lisätään ympäristöulottuvuus. Esitettyjä tarjouksia (sekä neutraaleja että ekologisia tarjouksia) voidaan sitten verrata keskenään samojen hankintasopimuksen tekoperusteiden pohjalta. Vaihtoehtoja voidaan näin käyttää tukemaan ympäristönäkökohtien huomioon ottamista siten, että mahdollistetaan standardiratkaisujen ja ympäristöystävällisten vaihtoehtojen vertailu (samojen teknisten standardivaatimusten pohjalta). Yritykset voivat vapaasti esittää joko vaihtoehtoon tai alkuperäiseen tarjouspyyntöön perustuvia tarjouksia, ellei hankintaviranomainen ole toisin määrännyt.

Jotta vaihtoehdot voitaisiin hyväksyä julkisessa hankintamenettelyssä⁽¹⁾, tarjouspyyntöasiakirjoissa on ilmoitettava etukäteen,

- että vaihtoehdot hyväksytään
- mitkä ovat ympäristöön liittyvät vähimmäisvaatimukset, jotka vaihtoehtojen on täytettävä (esimerkiksi parempi ekologinen kestävyys)
- mitkä ovat vaihtoehtojen esittämiselle asetetut erityiset vaatimukset (esimerkiksi erillinen kirjekuori, josta käy ilmi, että kyseessä on vaihtoehto, tai vaatimus, että vaihtoehto voidaan esittää vain, jos sen mukana esitetään myös neutraali tarjous).

3.3 Ympäristömerkit

3.3.1 Yleistä

Erilaisia ympäristömerkkejä on kehitetty antamaan standardisoitua tietoa tavarantekijän tai palvelun ympäristövaikutuksista ja auttamaan kuluttajia tai yritysten hankinnoista vastaavia valitsemaan ekologisesti kestävämpiä tuotteita tai palveluita.

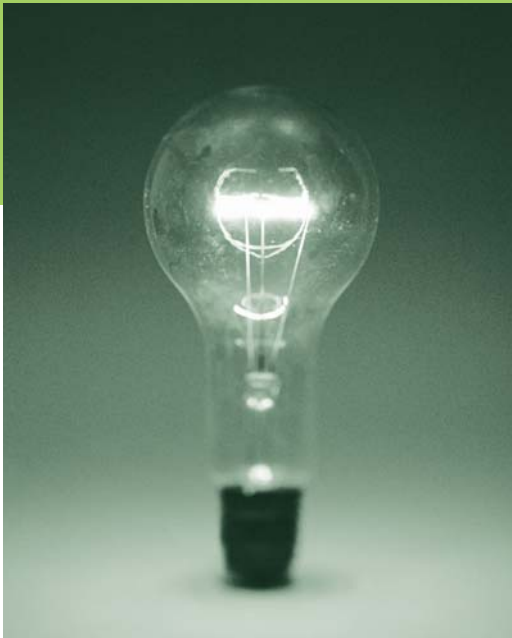
Ympäristömerkkeihin liittyvät kriteerit eivät perustu yhteen ainoaan muuttuajaan, vaan pikemminkin tutkimuksiin, joissa analysoidaan luotettavan tieteellisen tiedon pohjalta tietyn tuotteen tai palvelun ympäristövaikutuksia sen elinkaaren aikana, 'kehdestä hautaan'. Näin saadaan hyödyllistä tietoa tuotteen aiheuttamista kustannuksista eri vaiheissa raaka-aineen louhimisesta tuotantoon ja jakeluun sekä lopulta jätteen hävittämiseen.

Ympäristömerkeistä saatavaa tietoa voidaan hyödyntää eri tavoin:

- teknisten eritelmien laatimisen apuna määriteltäessä hankittavan tavarantekijän tai palvelun ominaisuuksia
- vaatimusten toteutumisen osoittamisessa: merkki voidaan hyväksyä keinoksi osoittaa teknisten vaatimusten noudattaminen
- vertailukohtana, johon tarjouksia voidaan verrata sopimuksen tekovaiheessa (ks. esimerkki jäljempänä)
- käyttämällä erilaisia merkkejä eri tarkoituksiin: esimerkiksi yhden asian merkit voivat olla hyödyllisiä vaiheittaisessa lähestymistavassa.

Tarjoajilta ei kuitenkaan voi milloinkaan vaatia rekisteröitymistä tiettyyn ympäristömerkkiohjelmaan.

(1) Ks. direktiivin 2004/18/EY 24 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 36 artikla.

Hehkulampuille myönnettävän EU:n ympäristömerkin hyödyntäminen

Hehkulampuille myönnettävän EU:n ympäristömerkin myöntämisperusteissa vaaditaan, että lampun keskimääräinen käyttöikä on vähintään 10 000 tuntia. Jos tämä otetaan huomioon hehkulamppuja koskevassa tarjouspyynnössä, vähimmäiskäyttöikää koskevaksi tekniseksi vaatimukseksi voidaan asettaa 10 000 tuntia, ja sopimuksen tekoperusteissa voidaan antaa lisäpiste jokaisesta tuhannesta tunnista, joka ylittää 10 000 tuntia.

3.3.2 Oikeudelliset ohjeet siitä, miten ympäristömerkkejä ja niissä määriteltyjä eritelmiä voidaan hyödyntää hankintamenettelyssä

Julkisia hankintoja koskevissa direktiiveissä 2004/17/EY ja 2004/18/EY⁽¹⁾ mainitaan erikseen mahdollisuus hyödyntää ympäristömerkeissä määriteltyjä eritelmiä vahvistettaessa suorituskykyyn liittyviä tai toiminnallisia ympäristövaatimuksia, mikäli

- eritelmät soveltuvat hankintasopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen ominaisuuksien määrittämiseen
- merkkiä koskevat vaatimukset kehitetään tieteellisen tiedon pohjalta
- ympäristömerkit hyväksytään prosessissa, johon kaikki asianomaiset osapuolet, kuten viranomaiset,

kuluttajat, valmistajat, vähittäiskaupan edustajat ja ympäristöjärjestöt voivat osallistua

- merkit ovat kaikkien asiasta kiinnostuneiden osapuolten saatavilla.

Ympäristömerkillä varustettujen tuotteiden tai palvelujen oletetaan täyttävän tekniset eritelmät. Sellaista vaatimusta ei kuitenkaan saa asettaa, jonka mukaan yrityksellä pitäisi olla tietyn ympäristömerkin käyttöoikeus tai sen pitäisi noudattaa (täysin) tietyn ympäristömerkin sääntöjä. Myös muut soveltuvat todistuskeinot, kuten jonkin tunnustetun laitoksen laatima testauselostus tai valmistajan tekniset asiakirjat, on aina hyväksyttävä.

3.3.3 Ympäristömerkkien luokat

Julkiset, useaan kriteeriin perustuvat ympäristömerkit (tyyppi I, ISO 14024)

Nämä ovat yleisimpiä ja myös useimmiten ympäristöstä säästävissä hankinnoissa hyödynnettyjä merkkejä. Ne perustuvat tiettyihin hyväksyntä-/hylkäysperusteisiin, joiden mukaisesti muodostuu kyseistä merkkiä koskeva standardi. Kutakin järjestelmään kuuluvaa tuote- ja palveluryhmää varten on vahvistettu omat perusteet. Perusteissa määritellään yleensä tuotteen ekologista kestävyyttä koskevat vaatimukset ja joissain tapauksissa määritellään myös vaatimuksia, joilla varmistetaan tuotteen soveltuminen käyttötarkoitukseen.

Hyödyllisiä eurooppalaisia ja kansallisia ympäristömerkkejä

Tunnetuimmat usean kriteerin ympäristömerkit ovat eurooppalainen ympäristömerkki (kukka)⁽¹⁾, pohjoismainen ympäristömerkki (joutsen)⁽²⁾ ja kansalliset merkit (esimerkiksi Saksan sininen enkeli)⁽³⁾. Kaikki nämä merkit ovat vapaaehtoisia ja perustuvat elinkaaritarkasteluun, ja ne edellyttävät sitä, että jokin kolmas osapuoli (siis muu kuin valmistaja) on antanut tuotteelle hyväksynnän. Myöntämisperusteet täyttävät tiukat avoimuutta ja tieteellistä perusteltavuutta koskevat vaatimukset eivätkä ole syrjiviä.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/index_en.htm.

⁽³⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.svanen.nu/Eng/default.asp>.

⁽⁴⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla http://www.blauer-engel.de/englisch/navigation/body_blauer_engel.htm.

⁽¹⁾ Ks. direktiivin 2004/18/EY 23 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 35 artikla.

© Euroopan yhteisöt

Esimerkiksi EU:n ympäristömerkkiä koskevat tuote- ja palveluryhmäkohtaiset kriteerit voidaan tarvittaessa kopioida suoraan EU:n ympäristömerkkiä käsitteleviltä verkkosivuilta⁽¹⁾ teknisiin eritelmiin tai sopimuksen tekoperusteisiin.

Kaikkien ympäristömerkkien osalta tilanne ei kuitenkaan ole tämä. Joihinkin merkkeihin liittyy kriteerejä, jotka

- liittyvät tuotetta valmistavan tai palvelua tarjoavan yrityksen yleisiin hallintokäytäntöihin
- koskevat eettisiä tai muita vastaavanlaisia kysymyksiä.

Tällaiset kriteerit eivät sovellu julkisia hankintoja koskevien direktiivien mukaisiin teknisiin eritelmiin, eikä niitä pitäisi käyttää direktiivien soveltamisalaan kuuluvissa hankintasopimuksissa. Kriteerien täytyy liittyä hankintasopimuksen kohteeseen, jotta niitä voidaan soveltaa julkisiin hankintoihin.

Julkiset yhden asian merkit

Yhden asian merkeillä tarkoitetaan merkkejä, jotka liittyvät yhteen tiettyyn ympäristönäkökohtaan, kuten energiankulutukseen tai päästötasoihin. Yhden asian merkkejä on kahdenlaisia.

⁽¹⁾ http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/index_en.htm

Ensimmäinen tyyppi perustuu yhteen tai useampaan hyväksyntä-/hylkäyskriteeriin, jotka liittyvät tiettyyn kysymykseen, kuten energiatehokkuuteen. Jos tuote täyttää nämä kriteerit, siihen voidaan liittää kyseinen merkki. Tämän tyyppisiä merkkejä ovat esimerkiksi EU:n luomumerkki tai toimistotarvikkeiden Energy Star -merkki.

Energy Star -merkin menestys Yhdysvalloissa

Yhdysvaltain liittohallitus päätti vuonna 1993 ostaa vain sellaisia tietotekniikkalaitteita, joille on myönnetty Energy Star -merkki. Yhdysvaltain liittohallitus on maailman suurin yksittäinen tietokoneiden ostaja, ja on arvioitu, että tämä päätös vaikutti merkittävästi siihen, että suurin osa markkinoilla olevista tietotekniikkalaitteista on sen jälkeen alkanut noudattaa Energy Star -standardia. Liittohallituksen päätös siirtyä käyttämään Energy Star -tuotteita on johtanut ympäristöhyötyihin, kun sähköä on laskettu säästyneen vuoden 1995 jälkeen 200 miljardia kWh, joka vastaa 22 miljoonaa tonnia CO₂-ta⁽²⁾.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.energystar.gov/>.

Toinen merkityyppi perustuu siihen, että tuote tai palvelu luokitellaan tiettyyn asiaan liittyvän ekologisen kestävyuden perusteella. Tätä tyyppiä edustaa esimerkiksi EU:n energiamerkki, jossa kotitaloustavarat luokitellaan energiatehokkuuden perusteella siten, että A* on tehokkain ja G vähiten tehokas.

Yhden asian merkit voivat olla erittäin hyödyllisiä silloin, kun hankintapolitiikkaa muutetaan ympäristöystävällisemmäksi vaihe vaiheelta, sillä ne mahdollistavat tason asteittaisen parantamisen. Energiatehokkuusstandardien käyttäminen voisi olla erinomainen ensimmäinen askel kohti laajempaa ekologista hankintaohjelmaa. Eri luokkien ansiosta voi helposti päättää, kuinka pitkälle haluaa mennä.

Yksityiset merkit

Merkittävimpien julkisten merkkien lisäksi on olemassa myös yksityisiä merkkejä, joita ovat luoneet kansalaisjärjestöt, elinkeinoryhmittymät tai sidosryhmien liitot. Niitä ovat esimerkiksi metsäsertifiointijärjestelmien (ks. luku 3.4.5), kuten FSC:n (Forest Stewardship Council)⁽¹⁾ tai PEFC:n (Pan European Forest Certification)⁽²⁾ merkinnät, luonnonmukaista tuotantotapaa osoittavat merkinnät, kuten IFOAMin⁽³⁾ merkit, tai useaan kriteeriin pohjautuvat merkit, kuten ruotsalainen ”Bra miljöval”⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.fsc.org>.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.pefc.org/Internet/html/>.

⁽³⁾ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.ifoam.org>.

⁽⁴⁾ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.snf.se/bmv/english.cfm>.

Näistä merkintäohjelmista osa voi olla julkisissa hankinnoissa käytettäviä asianmukaisia ympäristömerkkejä koskevien, edellä esitettyjen suuntaviivojen mukaisia, riippuen niiden saatavuudesta ja menettelyistä.

3.4 Erityisten materiaalien hankkiminen ja tuotantomenetelmien huomioon ottaminen

Se, mistä tavara on tehty ja miten se on tehty, voi muodostaa merkittävän osan sen ympäristövaikutuksesta. Direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY mukaan tuotantomenetelmät voidaan ottaa erikseen huomioon määriteltäessä teknisiä eritelmiä⁽⁵⁾, mutta se on mahdollista jo aiempienkin säädösten nojalla.

3.4.1 Erityisten materiaalien hankkiminen

Hankintaviranomaisella on oikeus vaatia, että ostettava tavara valmistetaan tietyistä materiaaleista, kunhan EY:n perustamissopimukseen sisältyviä syrjimättömyyden sekä tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden periaatteita noudatetaan.

On myös mahdollista määritellä haluttujen materiaalien valikoima tai ilmoittaa, ettei mikään materiaaleista tai kemikaaleista saa olla ympäristölle haitallinen. Ekologisesti kestävien hankintojen tekemistä varten hankintaviranomaiset laativat yleensä ohjeellisen luettelon niistä ympäristölle tai terveydelle haitallisista aineista (objektiivisen riskiarvioinnin pohjalta), joita tuote ei saa sisältää.

Oikeuteen määritellä käytettävä materiaali tai tavarantoimitus sisältö liittyy myös oikeus vaatia, että sisällöstä tietty vähimmäisprosenttiosuus on mahdollisuuksien mukaan kierrätettyä tai käytettyä materiaalia.

⁽⁵⁾ Direktiivin 2004/18/EY liite VI ja direktiivin 2004/17/EY liite XXI.

Ekologisesti kestävien hankintojen säännöt Göteborgissa⁽¹⁾ ja Lontoossa⁽²⁾

Valitaan tuotteita, jotka vahingoittavat ympäristöä mahdollisimman vähän sekä valmistusvaiheessa että käytön aikana. Koko prosessi tuotannosta kulutuksen kautta jätteeksi on otettava huomioon.

- Valitaan tuotteita, jotka eivät ole haitallisia kuluttajille tai käyttäjille (kun otetaan huomioon työntekijöiden työympäristö).
- Valitaan biologisesti hajoavia tai kierrätettäviksi sopivia tuotteita.
- Valitaan tuotteita, jotka eivät kuluta turhaan energiaa ja luonnonvaroja valmistus- ja käyttövaiheissa.

Lontoon kaupunginjohtaja on ottanut käyttöön ekologisia hankintoja koskevan säännösten, johon sekä yritysten hankkijat että julkiset hankintayksiköt ovat sitoutuneet. Sen mukaan kierrätettyjä materiaaleja sisältäviä tavaroita on valittava aina, kun se on mahdollista.

⁽¹⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www3.iclei.org/egpis/egpc-056.html>.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.lecf.org.uk/procurement/index.htm>.

3.4.2 Jalostus- ja tuotantomenetelmät

Kuten edellä on todettu, sekä direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY että aiempien direktiivien mukaan ekologisesti kestäviä hankintoja koskeviin eritelmiin voidaan liittää tuotantomenetelmiä koskevia vaatimuksia.

Koska teknisten eritelmien on kuitenkin aina liityttävä sopimuksen kohteeseen, niihin voidaan sisällyttää vain sellaisia vaatimuksia, jotka liittyvät tuotteen valmistukseen ja vaikuttavat sen ominaisuuksiin, vaikka ne eivät välttämättä ole näkyviä.

Voidaan esimerkiksi vaatia, että sähkö tuotetaan uusiutuvista energialähteistä (ks. lisätietoja seuraavassa luvussa), vaikka ekosähkö ei fyysisesti eroakaan sähköstä, joka tuotetaan perinteisistä energialähteistä, ja vaikka se saa valaistuksen toimimaan täsmälleen samalla tavalla. Lopputuotteen luonne ja arvo on kuitenkin muuttunut käytetyn jalostus- ja tuotantomenetelmän ansiosta. Esimerkiksi uusiutuvista energialähteistä tuotettu sähkö on yleensä perinteisistä lähteistä tuotettua sähköä kalliimpaa mutta myös puhtaampaa.

Teknisiin eritelmiin voidaan siis sisällyttää kaikki vaatimukset, jotka liittyvät hankintasopimuksen kohteeseen. Sellaisia ympäristövaatimuksia ei sen sijaan saa asettaa, jotka eivät liity kyseiseen tuotteeseen.

Selvästi epäasianmukainen vaatimus on esimerkiksi se, jos huonekalujen hankkija vaatii, että huonekaluvalmistajat käyttävät toimistoissaan kierrätyspaperia.

© Euroopan yhteisöt

© Euroopan yhteisöt

3.4.3 Uusiutuvat energialähteet

Sähköntuotannon edistämisestä uusiutuvista energialähteistä annetussa direktiivissä 2001/77/EY määritellään uusiutuvat energialähteet ja uusiutuvista energialähteistä tuotettu sähkö⁽¹⁾.

Koska uusiutuvista energialähteistä tuotettu sähkö ei fyysisesti eroa mitenkään sähköstä, joka on tuotettu perinteisistä lähteistä, todistusten tekeminen on välttämätön sen varmistamiseksi, että viranomainen saa vastineen (myös ympäristöhyödyn) rahoilleen. Direktiivissä 2001/77/EY jäsenvaltioita vaaditaan varmistamaan viimeistään 27. lokakuuta 2003, että uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön alkuperä voidaan taata objektiivisten, avoimien ja ketään syrjimättömien perusteiden mukaisesti. Jäsenvaltioiden on siten varmistettava, että ekosähkön alkuperästä annetaan pyynnöstä takuu.

⁽¹⁾ Ks. direktiivin 2001/77/EY 2 artiklan a kohta: ”uusiutuville energialähteillä” [tarkoitetaan] uusiutuvia, muita kuin fossiilisia energialähteitä (tuuli-, aurinko-, maalämpö-, aalto- ja vuorovesienergiaa, vesivoimaa, biomassaa, kaatopaikkakaasuja, jäteveden käsittelylaitosten kaasuja ja biokaasuja”; ja c kohta: ”uusiutuvista energialähteistä tuotetulla sähköllä” [tarkoitetaan] sähköä, jota tuotetaan yksinomaan uusiutuvia energialähteitä käyttävissä voimaloissa, ja se osuus myös perinteisiä energialähteitä käyttävissä hybridi voimaloissa tuotetusta sähköstä, joka tuotetaan uusiutuvista energialähteistä...”.

Uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön ostaminen Yhdistyneen kuningaskunnan ja Alankomaiden paikallishallinnoissa

Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitseva Sheffield Hallamin yliopisto päätti vuoden 2002 alussa kattaa 5 prosenttia sähköntarpeestaan ekosähköllä ja teki hankintasopimuksen ekosähkön tuottajan kanssa. Ostamalla 5 prosenttia ekosähköä yliopisto on voinut alentaa hiilidioksidipäästöjään noin 1,5–2 prosenttia vuodessa. Muilla energiatehokkuustoimilla osuus nostetaan 3 prosenttiin, mikä on yliopiston vuotuinen tavoite⁽²⁾.

Lähes kaikissa alankomaalaisen Brabantin kaakkoisosan julkisissa rakennuksissa ja katuvalaistuksessa käytetään ekosähköä. Maaliskuussa 2002 Eindhovenin yhteistyöalueen 21 kuntaa allekirjoittivat hankintasopimuksen ostaakseen ekosähköä, joka kattaa 75 prosenttia kulutuksesta, mikä vastaa noin 29 miljoonaa kilowattituntia. Kunnat liittyivät yhteen saadakseen palvelun edullisempaan hintaan. Suoisten ympäristövaikutusten lisäksi hankintasopimuksen avulla saavutettiin 620 000 euron kustannussäästö aiempiin sopimuksiin verrattuna.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www3.iclei.org/egpis/egpc-059.html>.

© Photo Disc

3.4.4 Luonnonmukaisesti tuotetut elintarvikkeet

Luomuelintarvikkeita tuotetaan erityisprosessissa.

Jotta elintarviketta voidaan markkinoida EU:ssa luomuelintarvikkeena, sen on täytettävä tietyt vaatimuksia ja sen on oltava hyväksytyt tarkastuslaitoksen tarkastama. Vaatimukset on asetettu neuvoston asetuksessa maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantotavasta (ETY) N:o 2092/91⁽¹⁾.

Hankintaviranomainen voi määrittellä teknisiin eritelmiinsä vielä neuvoston asetusta (ETY) N:o 2092/91 tiukempiakin vaatimuksia. Voidaan esimerkiksi vaatia, että ruokalapalveluja koskevassa hankintasopimuksessa toimitetaan tietty prosenttiosuus luomuelintarvikkeita tai että tietyt elintarvikkeet on tuotettu luonnonmukaisesti.

Viranomaiset voivat luonnollisesti myös vähentää ympäristövaikutuksia ostamalla kausittaisia tuotteita eli tarjoamalla ruokalassa vain niitä hedelmiä ja vihanneksia, joita tuotetaan alueella kyseiseen vuodenaikaan.

⁽¹⁾ Neuvoston asetus (ETY) N:o 2092/91, annettu 24 päivänä kesäkuuta 1991, maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja siihen viittaavista merkinnöistä maataloustuotteissa ja elintarvikkeissa, EYVL L 198, 22.7.1991.

Luomuruokaa kouluruokaloissa Italiassa ja sairaalaruokaloissa Wienissä

Italiassa yli 300 koulua tarjoaa oppilailleen luomuruokapalveluita. Joissakin käytetään vain luonnonmukaisesti tuotettuja hedelmiä ja vihanneksia, toisissa koko aterioiden ainesista 80, 90 tai peräti 100 prosenttia on tuotettu luonnonmukaisesti. Pohjoisitalialainen Ferraran kaupunki päätti siirtyä luomuruokaan jäsenneltä lähestymistapaa noudattaen. Vuonna 1994 tilattiin toteutettavuustutkimus, jonka pohjalta laadittiin luettelo elintarvikkeista, joita voitaisiin käyttää kasvattamatta kustannuksia merkittävästi. Vuonna 2003 puolet julkisissa ruokaloissa ja peräti 80 prosenttia lastentarhoissa tarjotusta ruoasta oli tuotettu luonnonmukaisesti⁽²⁾.

Vastaavaa lähestymistapaa sovellettiin Wienissä, jossa keskityttiin niihin elintarvikkeisiin, joita oli helposti saatavilla luomutiloilta ilman toimitusongelmia. Tällä hetkellä niitä ovat viljat, maitotuotteet, hedelmät ja vihannekset (vuodenajan mukaan) sekä liha. Luomuruokaa tarjotaan sairaaloissa, vanhustentaloissa, kouluissa ja lastentarhoissa. Luomuruoan osuus vaihtelee laitoksesta riippuen: esimerkiksi lastentarhoissa se on 30 prosenttia, ja tarkoituksena on nostaa osuus 50 prosenttiin seuraavien kahden vuoden aikana⁽³⁾.

⁽²⁾ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.comune.fe.it>.

⁽³⁾ Lisätietoja on osoitteessa www.oekokauf.wien.at.

3.4.5 Kestävästi hoidettu ja laillisesti hakattu puutavara

Puutavara⁽⁴⁾, erityisesti sademetsien ja muiden ikimetsien puu, on viime aikoina saanut paljon huomiota julkisuudessa ja tiedotusvälineissä.

⁽⁴⁾ Puutavaraa ovat esimerkiksi raakapuu, sahatavara, puiset rakennuselementit ja puuhuonekalut.

”Kestävä hoito” ja ”laillisuus” ovat monimutkaisia ja vaikeasti määriteltäviä käsitteitä. Yleisesti ottaen ollaan yhtä mieltä siitä, että kestävällä metsänhoidolla tarkoitetaan metsänhoitoa, jossa kiinnitetään huomiota muun muassa luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, tuottavuuteen ja elinvoimaisuuteen sekä myös sosiaalisiin näkökohtiin, kuten työntekijöiden hyvinvointiin tai alkuperäisasukkaiden tai metsistä riippuvaisten väestönsien etuihin. Käsitteillä ”kestävä” ja ”laillinen” viitataan siis sosiaalisiin, ympäristöön liittyviin ja taloudellisiin edellytyksiin.

EU käy puutavarakauppaa pääasiassa sellaisten maiden kanssa, joissa metsälainsäädäntöä valvotaan tehokkaasti. Laittomat hakkuut ovat kuitenkin vakava ongelma joissakin sellaisissa maissa ja alueilla, joista EU tuo puutuotteita. Valtiot ja kansainväliset järjestöt ovat ryhtyneet tästä syystä torjumaan kestävämmien ja laittomien hakkuiden ongelmaa monin eri toimin, joista yksi on julkiset hankinnat. Koska julkiset hankkijat ovat merkittävä puutuotteiden ja erityisesti rakennustuotteiden ja huonekalujen kuluttajaryhmä, he voivat vaikuttaa merkittävällä tavalla laittomasti hakatun puun kysynnän vähentämiseen.

Teknisiin eritelmiin voidaan sisällyttää hankittavaa puuta koskevia ympäristövaatimuksia. Monet valtiot, kauppa-alan rahoittamat elimet ja järjestöt ovat laatineet yksityiskohtaisia standardeja ja sertifiointijärjestelmiä ja niihin liittyviä teknisiä eritelmiä edistääkseen kestävä metsänhoitoa.

Näihin metsäsertifiointijärjestelmiin, joita ovat esimerkiksi FSC (Forestry Stewardship Council) ja PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes), sisältyy kriteerejä, jotka koskevat ekologisesti kestävä puunhakuuta. Näitä kriteerejä voidaan käyttää teknisissä eritelmissä sen määrittämiseen, mitä kestävällä puutavaralla täsmälleen ottaen tarkoitetaan ympäristön näkökulmasta, ilman että kuitenkaan vaaditaan mihinkään tiettyyn metsäsertifiointijärjestelmään kuulumista.

© Euroopan Yhteisöt

Hyödyllisiä teknisiä vaatimuksia puutavaran hankintoihin

Esimerkiksi seuraavia perusteita voidaan käyttää ympäristön kannalta kestävä hankintasopimuksen teknisissä eritelmissä:

- takuu siitä, että puun hakkuiden määrä ei ylitä tasoa, joka voidaan ylläpitää pysyvästi
- ympäristöystävällisten ei-kemiallisten menetelmien käyttö tuholaisten torjunnassa ja kemiallisten torjunta-aineiden käytön välttäminen.

Teknisiin eritelmiin ei tässäkin tapauksessa saa sisällyttää muita kuin sellaisia vaatimuksia, jotka liittyvät hankintasopimuksen kohteeseen. Niihin ei voida siten sisällyttää esimerkiksi metsistä riippuvaisten väestönsien suojelua koskevassa järjestelmässä asetettuja vaatimuksia.

Hankintaviranomainen voi kuitenkin hankintailmoituksessa tai tarjousasiakirjoissa todeta, että metsäsertifiointijärjestelmään kuulumisen hyväksytään yhtenä mahdollisena keinona osoittaa vaatimusten noudattaminen. Muut vastaavat todisteet on tietenkin myös hyväksyttävä.

Koska metsäsertifiointijärjestelmiin sisältyy usein myös muita vaatimuksia, jotka koskevat puunhakuun laillisuutta mutta eivät liity kyseiseen tarjousmenettelyyn, järjestelmien tukeminen lisää epäsuorasti myös todennäköisyyttä, että puu on hakattu laillisesti.

Luku 4

Tavarantoimittajien, palvelun suorittajien tai urakoitsijoiden valitseminen

Tiivistelmä

- Hankintamenettelyn ulkopuolelle voidaan sulkea yritykset, jotka ovat rikkoneet ympäristölainsäädäntöä, jos se vaikuttaa niiden ammattitoiminnan hoitoon.
- Teknistä kelpoisuutta koskeviin perusteisiin voidaan hyvin liittää ekologisia näkökohtia ottamalla huomioon yrityksen aiempi kokemus ja henkilöstön ammatillinen pätevyys.
- Hankintaviranomaiset voivat varmistaa, että tarjoajat kykenevät selviytymään hankintasopimuksessa määräytyistä ympäristönhoitotoimenpiteistä pyytämällä niitä osoittamaan tekniset valmiutensa siihen.
- Ympäristöasioiden hallintajärjestelmät, kuten EMAS, voivat toimia yhtenä (mahdollisena) keinona osoittaa kyseisen alan tekninen pätevyys.
- Tiettyyn ympäristöasioiden hallintajärjestelmään kuulumista koskevien vaatimusten asettaminen ei ole sallittua.

4.1 Johdanto

Laadullisissa valintaperusteissa keskitytään yrityksen kykyyn toteuttaa hankintasopimus, jota varten se on esittänyt tarjouksensa. Tässä luvussa kerrotaan, miten julkisia hankintoja koskevien direktiivien tarjoamaa liikkuma-alaa voidaan käyttää ympäristöystävällisyyden kriteerin soveltamiseen tarjoajien valintavaiheessa. Siinä tarkastellaan eri valintaperusteluokkia, eli poissulkemisperusteita, taloudellista valmiutta koskevia perusteita ja teknistä valmiutta koskevia perusteita. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten tarjoajat voivat hyödyntää yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmää (EMAS).

4.2 Poissulkemisperusteet

Poissulkemisperusteissa on kyse olosuhteista, joihin yritys on joutunut ja joiden vuoksi hankintaviranomainen ei yleensä voi harjoittaa liiketoimintaa yrityksen kanssa⁽¹⁾.

Tapaukset, joissa hankintaviranomainen *voi* sulkea tietyn tarjoajan pois hankintamenettelystä, on lueteltu julkisia hankintoja koskevissa direktiiveissä. Joissakin erityisen vakavissa rikostapauksissa tarjoajien poissulkeminen voi olla jopa pakollista⁽²⁾.

Kahta yrityksen ammattitoimintaan liittyvää poissulkemisperustetta *voidaan* käyttää arvioitaessa yrityksen toiminnan haitallisia ympäristövaikutuksia. Ne ovat ammatin harjoittamiseen liittyvästä lainvastaisesta teosta saatu tuomio ja vakavaan virheeseen syyllistyminen ammattitoiminnassa⁽³⁾.

(1) Esimerkiksi jos yritys
– on konkurssissa tai lakkautettu
– on syyllistynyt vakaviin ammatillisiin virheisiin
– ei ole maksanut veroja tai sosiaaliturvamaksuja.

(2) Ks. direktiivin 2004/17/EY 54 artikla ja direktiivin 2004/18/EY 45 artikla.

(3) Direktiivin 2004/18/EY 45 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 53 ja 54 artikla.

Hankintadirektiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY mukaisesti katsotaan siis, että jos kansalliseen oikeuteen sisältyy tällaisen vaikutuksen omaavia säännöksiä, sellaista ympäristölainsäädännön noudattamatta jättämiseen liittyvää tapausta, josta on annettu tuomio tai vastaavan vaikutuksen omaava päätös, voidaan pitää kyseisen taloudellisen toimijan ammattitoimintaan liittyvänä rikoksena tai vakavana virheenä, jonka perusteella kyseinen osapuoli voidaan sulkea pois hankintamenettelystä.

Tarjoajien sulkeminen pois hankintamenettelystä ympäristölainsäädännön toistuvan rikkomisen vuoksi

Julkisia hankintoja koskevien direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY perusteella esimerkiksi jätehuoltoyritys, joka on toistuvasti rikkonut hallinto-oikeuteen sisältyviä ympäristösäännöksiä ja saanut siitä syystä useita hallinnollisia sakkoja, voidaan sulkea pois hankintamenettelystä vakavan ammattitoimintaan liittyvän virheen vuoksi.

4.3 Tekniset valmiudet

4.3.1 Yleistä teknisistä valmiuksista ympäristöasioissa

Hankintamenettelyjä käsitteleviin direktiiveihin sisältyy täydellinen luettelo valintaperusteista, jotka hankintaviranomainen voi asettaa sen varmistamiseksi, että tarjoajilla on riittävä tekninen kelpoisuus toteuttaa hankintasopimus⁽¹⁾.

Hankintasopimuksia, joissa tekninen pätevyys ympäristöasioissa voi olla erityisen merkittävä, ovat jätehuoltosopimukset, rakennusurakat, rakennusten huolto- tai kunnostussopimukset ja liikennepalvelusopimukset.

Tekninen pätevyys ympäristöasioissa voi kattaa esimerkiksi tekniset valmiudet minimoida jätteen syntyminen, välttää saastuttavien tuotteiden leviäminen, vähentää polttoainekustannuksia ja estää luonnon elinympäristöjen häiritseminen. Käytännössä kyseeseen tulevat esimerkiksi seuraavat asiat:

- Onko tarjoajayrityksen palveluksessa tai saatavilla henkilöitä, joilla on tarvittava osaaminen ja kokemus hankintasopimukseen liittyvien ympäristöasioiden hoitamisesta?
- Omistaako tarjoajayritys tai onko sen saatavilla tarvittavat tekniset laitteet ympäristönsuojelua varten?

⁽¹⁾ Direktiivin 2004/18/EY 48 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 53 ja 54 artikla.

© Euroopan Yhteisöt

- Onko tarjoajajärytyksen käytettävissä asiaankuuluvat tutkimus- ja tekniikkapalvelut, jotka koskevat ympäristönäkökohtia?

Hyvä keino saada ympäristöperusteet mukaan teknistä valmiutta koskeviin perusteisiin on pyytää tiedot aiemmin toteutetuista hankintasopimuksista. Jos tarjouksen kohteena oleva hankintasopimus on ympäristöystävällinen, yritysten aiempia kokemuksia tällaisista sopimuksista voidaan kysyä. Näin tehtäessä on kuitenkin määriteltävä selvästi, minkälaista tietoa pidetään merkityksellisenä ja mitä todisteita on toimitettava.

Muissa tapauksissa ympäristönäkökohdat voidaan ottaa huomioon koulutuksen ja ammatillisen pätevyyden yhteydessä. Nämä ominaisuudet ovat erityisen tärkeitä sellaisissa hankintasopimuksissa, joiden ympäristötavoitteet voidaan saavuttaa vain henkilöstön riittävän koulutuksen avulla.

Rakennusyritysten ympäristöystävällisyyden varmistaminen

Jos hankintaviranomainen haluaa esimerkiksi varmistaa, että uusi julkinen rakennus rakennetaan ympäristöominaisuuksiltaan korkealuokkaiseksi, on järkevää pyytää tarjouksen esittäneitä arkkitehtejä toimittamaan todisteet aiemmista kokemuksista korkean ympäristölaadun rakennusten suunnittelusta.

Vastaavasti jos jokin kunnallinen laitos joudutaan rakentamaan herkästi haavoittuvaan ympäristöön, hankintaviranomainen voi pyytää todisteita siitä, että tarjoaja on aiemminkin toteuttanut rakennushankkeita vastaavissa olosuhteissa.

Asbestipurkajien ammatillisen pätevyyden varmistaminen

Monissa rakennuksissa kaikkialla Euroopassa on edelleen asbestieristyskiä. Näitä rakennuksia kunnostettaessa on tärkeää, että pätevät urakoitsijat purkavat asbestin turvallisesti. Joissakin jäsenvaltioissa käytetään tällaiseen työhön erikoistuneiden urakoitsijoiden pätevyyden todistamiseen lupajärjestelmiä. Laadullisissa valintaperusteissa on tärkeää edellyttää, että urakoitsijoilla on riittävä kokemus tällaisesta työstä, mikä todistetaan asiasta vastaavan viranomaisen myöntämällä luvalla tai muulla vastaavalla teknistä pätevyyttä osoittavalla todisteella, jotta voidaan minimoida tällaiseen urakkaan liittyvät terveys-, turvallisuus- ja ympäristöriskit.

4.3.2 Ympäristöasioiden hallintajärjestelmät

Organisaatio (valtion elin tai yritys), joka haluaa parantaa yleisten ympäristötoimiensa tasoa, voi päättää toteuttaa ympäristöasioiden hallintajärjestelmän.

Kaksi pääasiallista ympäristöasioiden hallintajärjestelmää käytössä EU:ssa ovat: ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä (EMAS) ⁽¹⁾ ja eurooppalainen/kansainvälinen ympäristöjärjestelmästandardi (EN/ISO 14001) ⁽²⁾. EMAS-järjestelmään voivat osallistua organisaatiot, joilla on toimipaikka EU:ssa tai Euroopan talousalueella. ISO-järjestelmä puolestaan on avoin kaikille maailman organisaatioille. Euroopassa on noin 13 500 ISO 14001 -sertifioitua ja noin 4 000 EMAS-järjestelmään rekisteröityä toimipaikkaa ja organisaatiota.

Ympäristöasioiden hallintajärjestelmät ovat organisaatioihin liittyviä välineitä, joilla pyritään parantamaan ympäristönäkökohtien huomioon ottamista osallistujaorganisaatioissa. Niiden ansiosta organisaatio saa selkeän käsityksen omista ympäristövaikutuksistaan, ja ne auttavat organisaatioita puuttamaan merkittäviin ympäristövaikutuksiin ja kehittämään ympäristöasioiden hoitoa jatkuvasti. Parantamista vaativia merkityksellisiä aloja voivat olla esimerkiksi luonnonvarojen, kuten veden ja energian käyttö, työntekijöiden koulutus ja valistus, ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttö, ekologisten toimistotarvikkeiden hankinta, ekologisten tuotteiden valmistus jne.

⁽¹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 761/2001, annettu 19 päivänä maaliskuuta 2001, organisaatioiden vapaaehtoisesta osallistumisesta yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään (EMAS-järjestelmä).

⁽²⁾ Eurooppalainen/kansainvälinen standardi EN/ISO 14001:1996 ympäristöjärjestelmät.

© Euroopan yhteisö

4.3.3 Ympäristöasioiden hallintajärjestelmien hyödyntäminen julkisissa hankinnoissa

Julkisia hankintoja koskevien direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY mukaan hankintaviranomaiset voivat ”asiaankuuluissa tapauksissa” pyytää tarjoajia osoittamaan *teknisen pätevyytensä* hankintasopimuksessa asetettujen vaatimusten noudattamiseksi ja tiettyjen ympäristönhoitotoimenpiteiden toteuttamiseksi *julkisten rakennusurakoiden ja julkisten palvelusopimusten osalta* ⁽³⁾.

”Asiaankuuluilla tapauksilla” tarkoitetaan hankintasopimuksia, joiden toteuttaminen voi vaarantaa ympäristön tilan ja jotka siksi edellyttävät ympäristönsuojelutoimenpiteitä niiden toteuttamisen aikana. Toimenpiteet liittyvät luonnollisesti suoraan hankintasopimuksen toteutukseen.

⁽³⁾ Julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekemennettelyjen yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/18/EY 48 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan hankintaviranomainen voi asettaa valintaperusteeksi seuraavan: ”*julkisten rakennusurakoiden ja julkisten palveluhankintojen osalta asiaankuuluissa tapauksissa selvitys ympäristönhoitotoimenpiteistä, jotka taloudellinen toimija voi toteuttaa sopimuksen toteuttamisen yhteydessä*”.

© Euroopan Yhteisöt

Sillan rakentaminen suojelualueella

Mahdollinen esimerkitapaus, jossa tällaisia erityisiä ympäristönhoitotoimenpiteitä tarvitaan, voisi olla hankintasopimus sillan rakentamiseksi suojelualueella, mikä edellyttäisi erilaisten erityishoitotoimenpiteiden toteuttamista alueen eläimistön ja kasviston suojelemiseksi sillan rakennustöiden aikana.

Sellaisia valintaperusteita, jotka eivät liity toteutettavaan hankintasopimukseen, ei saa edellyttää. Hoitotoimenpiteiden ei siksi tarvitse olla valmiina tarjouksen esittämisajankohtana, eikä niitä tarvitse jatkaa sopimuksen päätyttyä, sillä sen ei katsottaisi liittyvän sopimukseen.

Direktiiveissä 2004/17/EY ja 2004/18/EY todetaan nimenomaisesti, että yritykset voivat tarvittaessa käyttää EMAS-todistuksia todisteena teknisestä valmiudestaan

toteuttaa ympäristönhoitotoimenpiteet. Hankintaviranomaisten on tietysti myös hyväksyttävä muut vastaavat todistukset, joita muut elimet ovat myöntäneet yhteisön oikeuden tai asiaankuuluvien eurooppalaisten tai kansainvälisten sertifiointia koskevien standardien mukaisesti ja jotka perustuvat asiaankuuluviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin ympäristöasioiden hallintaa koskeviin standardeihin. Niiden on myös hyväksyttävä muut todisteet, joilla yritys voi todistaa teknisen valmiutensa.

Hankintaviranomaiset eivät siis voi koskaan vaatia, että yritys on rekisteröitynyt EMAS-järjestelmään tai noudattaa (täysin) EMAS-järjestelmän vaatimuksia.

Lisäksi on otettava huomioon, että EMAS-rekisteröintiä voidaan käyttää todisteena myös muusta asiasta kuin teknisestä valmiudesta toteuttaa ympäristönhoitotoimenpiteitä. Myös silloin, kun hankintaviranomainen asettaa muita ympäristöasioihin liittyviä valintaperusteita, kuten kohdassa 4.3.1 mainittuja perusteita (esimerkiksi teknistä varustelua tai henkilöstön koulutusta koskevat vaatimukset), EMAS-rekisteröintiä voidaan käyttää todisteena, mikäli siihen sisältyy kyseisiin vaatimuksiin liittyvää merkityksellistä tietoa.

Luku 5

Hankintasopimuksen teko

Tiivistelmä

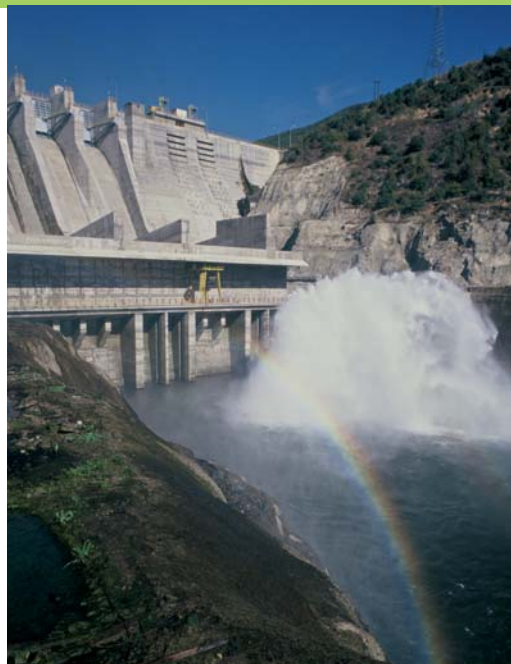
- Ympäristöasioihin liittyviä hankintasopimuksen tekoperusteita voidaan käyttää, mikäli ne
  - liittyvät sopimuksen kohteeseen
  - eivät anna hankintaviranomaiselle rajoittamatonta valinnanvapautta
  - nimenomaisesti mainitaan hankintailmoituksessa ja tarjousasiakirjoissa
  - ovat EU:n oikeuden peruseriaatteiden mukaisia.
- ”Elinkaarikustannusmallin” käyttäminen paljastaa hankintasopimuksen todelliset kustannukset. Tämän lähestymistavan käyttäminen sopimuksetekoperusteita laadittaessa parantaa sekä ekologisen kestävyys tason että taloudellista asemaa.
- Omistajuuden kokonaiskustannukset ja mahdollisimman pienet elinkaarikustannukset ovat perusteita, joita käytetään yleisesti monissa yksityisissä ja julkisissa hankintayksiköissä. Tämän ansiosta on saatavilla elinkaarikustannuksia koskevia analyyseja ja suuntaviivoja, jotka voivat helpottaa tarjousprosessin ja hankintamenettelyjen eritelmissä asetettavien vaatimusten laatimista⁽¹⁾.

5.1 Hankintasopimuksen tekoa koskevat yleiset säännöt

5.1.1 Sopimuksen tekoperusteet

Hankintasopimusten arviointi ja valinta on hankintamenettelyn viimeinen vaihe. Siinä

⁽¹⁾ ”Koko elinkaaren kustannukset” (tai ”omistajuuden kokonaiskustannukset”) erotetaan toisinaan ”elinkaarikustannuksista”, jota pidetään usein hieman suppeampana käsitteenä ja johon ei aina sisälly esimerkiksi käyttöiän päättymisestä ja jätehuollosta aiheutuvia kustannuksia. Hankintaviranomaiset voivat soveltaa kuhunkin tapaukseen parhaiten soveltuvaa käsitettä (esimerkiksi saatavilla olevien tietojen perusteella).

vaiheessa hankintaviranomainen arvioi tarjousten laatua ja vertailee hintoja.

Tarjousten laadun arviointiin ja parhaimman tarjouksen valintaan käytetään ennalta määritettyjä perusteita, jotka on julkaistu etukäteen. Julkisia hankintoja koskevien direktiivien mukaan vaihtoehtoja on kaksi: tarjouksia voidaan verrata joko yksinomaan alimman hinnan pohjalta tai sopimus voidaan tehdä ”kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen” esittäneen tarjoajan kanssa, mikä merkitsee sitä, että hinnan lisäksi huomioon otetaan muitakin sopimuksen tekoperusteita.

”Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen” perusteeseen liittyy aina kaksi tai useampia perusteita, joten siinä voidaan ottaa huomioon ympäristöperusteita. Direktiiveissä annettussa esimerkkiluettelossa perusteista, joiden pohjalta hankintaviranomainen voi määrittää kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen, mainitaan laatu, hinta, tekniset ansiot, esteettiset ja toiminnalliset ominaisuudet, ympäristöystävällisyys, käyttökustannukset, kustannustehokkuus, myynnin jälkeinen palvelu ja tekninen tuki, toimituspäivä sekä toimitus- tai toteutusaika.

© Euroopan Yhteisöt

Koska paras tarjous määritellään useiden eri perusteiden pohjalta, monenlaisia menetelmiä voidaan käyttää näiden perusteiden vertailuun ja painottamiseen. Menetelmiä ovat matriisivertailu, suhteellinen painottaminen ja bonuspiste-/miinuspistejärjestelmät. Hankintaviranomaisen vastuulla on määrittellä ja julkaista hankintasopimuksen tekoperusteet ja kunkin perusteen saama suhteellinen painoarvo hyvissä ajoin, jotta tarjoajat ovat niistä tietoisia tarjouksia laatiessaan.

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen määrittämiseen käytettävät perusteet on muotoiltava siten, että

- ne liittyvät hankintasopimuksen kohteeseen (sellaisena kuin se on kuvattu teknisissä eritelmissä)
- tarjouksia voidaan niiden perusteella arvioida siten, että otetaan huomioon taloudellisten ja laadullisten perusteiden muodostama kokonaisuus, jotta voidaan määrittää tarjous, joka tarjoaa parhaan vastineen rahoille⁽¹⁾.

Käytännössä tämä merkitsee sitä, ettei jokaisen yksittäisen hankintasopimuksen tekoperusteen tarvitse tarjota hankintaviranomaiselle taloudellista etua vaan että sopimuksen (taloutta ja ympäristönäkökohtia koskevien) tekoperusteiden on kokonaisuudessaan oltava sellaiset, että niiden pohjalta voidaan määrittellä paras vastine rahalle.

5.1.2 Hankintasopimuksen tekoperusteiden yhteys teknisiin eritelmiin

Teknisissä eritelmissä asetettujen vaatimusten ja hankintasopimuksen tekoperusteiden välillä voi olla yhteys. Teknisissä eritelmissä määritellään, mikä on vaadittu suoritus-taso. Hankintaviranomainen voi kuitenkin päättää, että jollekin tavaralle/palvelulle/rakennusurakalle, jonka suorituskyky on vähimmäistasoa parempi, myönnetään lisäpisteitä tarjousten arviointivaiheessa. Tästä syystä kaikki tekniset eritelmät olisi voitava muuntaa hankintasopimuksen tekoperusteiksi.

⁽¹⁾ Ks. direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 46 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 55 kappale.

Siivouslaitteiden energiatehokkuuden palkitseminen

Hankintaviranomainen on määrännyt teknisissä eritelmissä, että siivouslaitteet eivät saa kuluttaa sähköä enempää kuin 3 kWh/h. Hankintaviranomainen voi sen jälkeen palkita laitteet, joiden suorituskyky on parempi, toteamalla hankintasopimuksen tekoperusteissa, että tarjouksia arvioitaessa lisäpisteitä myönnetään laitteille, jotka kuluttavat vähimmäistasoa vähemmän kilowattitunteja.

5.2 Hankintasopimuksen tekoperusteiden käyttäminen

5.2.1 Yleiset suuntaviivat

Hankintoja koskevista direktiiveistä 2004/17/EY ja 2004/18/EY todetaan nimenomaisesti, että ympäristönäkökohdat voidaan sisällyttää hankintasopimuksen tekoperusteisiin. Tämä lainsäädäntö perustuu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Perussääntö ympäristönsuojeluun liittyvien perusteiden huomioon ottamisesta hankintasopimuksen tekoperusteissa vahvistettiin asiassa C-513/99 (Concordia Bus) (1).

(1) Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-513/99.

Concordia Bus -oikeustapaus

Helsingin kaupunki päätti vuonna 1997 kilpailuttaa bussiliikenteensä. Sopimuksen tekoperusteina käytettiin muun muassa kokonaishintaa, bussikaluston laatua ja toiminnallista laatua.

Yhteen tekoperusteista liittyen yhtiöllä oli mahdollisuus saada lisäpisteitä, jos ne täyttäsivät tietyt päästö- ja melutasot. Hankintasopimus tehtiin näiden lisäpisteiden ansiosta kaupungin liikenneyhtiön HKL:n kanssa.

HKL:n kilpailija Concordia Bus, joka ei saanut sopimusta, valitti päätöksestä sillä perusteella, ettei päästö- ja melutasoja voitu käyttää sopimuksen tekoperusteina, koska ne eivät tuoneet hankintaviranomaiselle mitään taloudellista etua.

© Euroopan Yhteisöt

Yhteisöjen tuomioistuimen kyseisessä asiassa antamasta tuomiosta ja direktiiveistä 2004/17/EY ja 2004/18/EY, joiden johdanto-osan ensimmäisessä kappaleessa erikseen viitataan tähän tuomioon, seuraa, että kaikkien hankintasopimuksen tekoperusteiden on täytettävä neljä edellytystä.

1. Hankintasopimuksen tekoperusteiden on liityttävä hankinnan kohteeseen

Tämä on olennaisen tärkeää. Sen avulla varmistetaan, että sopimuksen tekoperusteet liittyvät hankintaviranomaisen tarpeisiin, sellaisina kuin ne on määritelty sopimuksen kohteessa.

Yhteyden olemassaolo Concordia Busin tapauksessa

Concordia Busin tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että liikennepalvelujen tarjoamista koskevassa kilpailussa käytetyt linja-autojen typpioksidipäästöjen taso ja melutasoa koskevat perusteet täyttivät kyseisen vaatimuksen eli liittyivät hankinnan kohteeseen.

Myöhemmässä tuomiossaan oikeustapauksessa 'Wienstrom' (2) yhteisöjen tuomioistuin määritteli tarkemmin sen, miten pitäisi tulkita yhteyttä hankinnan kohteeseen.

(2) Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-448/01.

Yhteyden puuttuminen Wienstromin tapauksessa

Tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, ettei perusteen, joka koski pelkästään hankintaviranomaisen ennakoitun sähkönkulutuksen (joka oli hankinnan kohteena) ylittävää uusiutuvista lähteistä tuotetun sähkön määrää, voida katsoa liittyvän hankinnan kohteeseen energiantoimitusta koskevassa tarjousmenettelyssä⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Merkilläpantavaa on kuitenkin se, että yhteisöjen tuomioistuin tunnusti samassa yhteydessä mahdollisuuden käyttää sopimuksen tekoperusteena uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön määrää (hankintaviranomaiselle toimitetun sähkön osuutena). Lisäksi se totesi, että 45 prosentin kertoimen asettaminen tälle perusteelle ei estä hankintaviranomaista tekemästä tarvittavaa sopimuksen tekoperusteita koskevaa kokonaisarviota, jonka pohjalta määritellään kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous.

2. Hankintasopimuksen tekoperusteiden on oltava tarkoin määritellyjä ja objektiivisesti mitattavissa

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi aiempien tuomioidensa perusteella, että hankintasopimuksen tekoperusteet eivät koskaan saa antaa hankintaviranomaiselle rajoittamatonta valinnanvapautta. Niiden on rajoitettava tätä valinnanvapautta asettamalla tarkoin määritellyjä, tuotteeseen liittyviä ja mitattavissa olevia vaatimuksia, tai kuten yhteisöjen tuomioistuin asian ilmaisee, ”täsmällisiä ja objektiivisesti mitattavissa olevia” vaatimuksia.

Hankintasopimuksen tekoperusteiden täsmällisyys ja mitattavuus Concordia Busin tapauksessa

Concordia Busin tapauksessa Helsingin kaupunki oli ennen tarjousten arvioimista määritellyt tarkoin ja julkaissut järjestelmän, jonka mukaisesti tietyistä melu- ja päästötasoista myönnetään lisäpisteitä⁽²⁾. Yhteisöjen tuomioistuin piti järjestelmää riittävän täsmällisenä ja mitattavissa olevana.

⁽²⁾ Kyseisessä tapauksessa lisäpisteitä myönnettiin muun muassa sellaisten bussien käyttämisestä, joiden ”typpioksidipäästöt ovat alle 4 g/kWh (+2,5 pistettä/bussi) tai alle 2 g/kWh (+3,5 pistettä/bussi) tai joiden ulkomelu on alle 77 dB (+1 piste/bussi)”.

Yhteisöjen tuomioistuin selvensi asiaa Wienstromin tapauksessa.

Hankintasopimuksen tekoperusteiden selkeys ja objektiivisuus Wienstromin tapauksessa

Wienstromin tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että hankintaviranomaisen on muotoiltava sopimuksen tekoperusteensa siten, että ”kaikki kohtuullisen tarkkaavaiset ja huolelliset tarjoajat voivat tulkita niitä samalla tavalla”, jotta tarjoajat saisivat yhdenvertaiset mahdollisuudet tarjousehtojensa laatimiseen⁽³⁾. Toinen yhteisöjen tuomioistuimen mainitsema seikka, joka liittyi hankintasopimuksen tekoperusteilta vaadittavaan selkeyteen ja mitattavuuteen, oli se, että hankintaviranomainen sai asettaa vain sellaisia perusteita, joihin liittyviin tarjouksiin sisältyvien tietojen paikansapitävyyks voitaisiin tosiasiallisesti tarkistaa.

⁽³⁾ Kyseisessä tapauksessa hankintaviranomainen ei täsmäntänyt, miltä ajanjaksolta tarjoajien piti ilmoittaa sen sähkön määrä, jonka ne voivat toimittaa.

3. Hankintasopimuksen tekoperusteet on ilmoitettava etukäteen

Kaikkien hankintoja koskevien direktiivien mukaan hankintailmoituksissa on mainittava, tekeekö hankintaviranomainen sopimuksen ”alimman hinnan” vai ”kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen” perusteella. Viimeksi mainitussa tapauksessa hankintailmoituksessa tai ainakin tarjousasiakirjoissa on mainittava perusteet, joiden mukaan kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous määritellään.

4. Hankintasopimuksen tekoperusteiden on oltava yhteisön oikeuden mukaisia

Viimeinen EY:n perustamissopimuksesta ja edellä mainituista hankintoja koskevista direktiiveistä seuraava ehto on se, että hankintasopimuksen tekoperusteiden on oltava kaikkien yhteisön oikeuden peruseriaatteiden mukaisia. Yhteisöjen tuomioistuin on erikseen maininnut syrjimättömyyden periaatteen noudattamisen tärkeyden, ja sille pohjautuvat muut periaatteet, kuten palvelujen tarjoamisen vapaus ja sijoittautumisvapaus.

Tarkan määrittelyn ja syrjinnän välinen ero Concordia Busin tapauksessa

Yksi nimenomaisista esille otetuista asioista Concordia Busin tapauksessa oli syrjintä. Yksi Concordia Busin valitusperusteista oli se, että Helsingin kaupungin asettamat perusteet olivat syrjiviä, koska kaupungin omistama bussilaitos HKL oli ainoa yhtiö, jolla oli kaasukäyttöisiä ajoneuvoja ja joka saattoi siten noudattaa päästörajoja. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että se, että yhtä hankintaviranomaisen asettamaa perustetta saattoi noudattaa vain pieni joukko yrityksiä, ei sinänsä ollut syrjivä. Ratkaistaessa, onko syrjintää tapahtunut, onkin otettava huomioon kaikki tapaukseen liittyvät asianhaarat⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Yksi kyseiseen asiaan liittyvistä tosiseikoista oli se, että kantelija Concordia Bus voitti kilpailun toisesta erästä, johon myös sovellettiin samaa kaasukäyttöisten ajoneuvojen käyttövaatimusta.

5.2.2 Elinkaarikustannusten käyttäminen

Hankintamenettelyn sopimuksetekovaiheessa yksi tärkeimmistä vaikuttajista on aina tarjouksen hinta. Mutta miten hinta määritellään?

Tavaraa, palvelua tai rakennusurakkaa ostettaessa maksetaan aina hinta. Ostohinta on kuitenkin vain yksi kustannustekijä prosessissa, joka kattaa hankkimisen, omistamisen ja käytöstä poistamisen. Hankintasopimuksen kokonaiskustannusten arvioimiseksi on tarkasteltava kaikkia eri vaiheita. Tätä kutsutaan ”elinkaarikustannusmallin” soveltamiseksi. Se merkitsee sitä, että ostopäätökseen sisällytetään kaikki ne kustannukset, jotka aiheutuvat tavaran tai palvelun elinkaaren aikana.

Elinkaarikustannusten arviointi ei välttämättä ole vaikeaa tai aikaavievää. Yksityisillä markkinoilla on tarjolla monia erityismenetelmiä, joiden mukaan voi tilata laskelman elinkaarikustannuksista, mutta

© Euroopan Yhteisöt

alkuun pääsee vertaamalla yksinkertaisella tavalla ilmeisiä ja mitattavissa olevia kustannuksia.

Elinkaarikustannukset: Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivan Chartered Institute of Purchasing -instituutin ehdotus⁽²⁾

Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitseva Chartered Institute of Purchasing and Supply esittää, että koko elinkaaren kustannukset kattavat

- hankinnan ja kaikki siihen liittyvät kulut (toimitus, asennus, käyttöönotto jne.)
- käyttökustannukset, kuten energia, varaosat, huolto
- käyttöiän päättymisestä aiheutuvat kustannukset, kuten käytöstä poistaminen ja poisvieminen.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.cips.org/>.

Nämä kustannuskertoimet on laskettava sopimuksen tekovaiheessa sen varmistamiseksi, että ne otetaan huomioon määritettäessä kokonaistaloudellisesti edullisinta tarjousta. Näin saadaan ekologisesti kestävämpi tuote, sillä prosessi paljastaa resurssien käytöstä ja hävittämisestä aiheutuvat kustannukset, joita ei ehkä muutoin olisi otettu riittävästi huomioon.

© Euroopan yhteisöt

5.2.3 Koko elinkaaren kustannusten hyödyntäminen ympäristönäkökohtien huomioon ottamisessa

Kustannusten säästämiseen – ja samalla ympäristön säästämiseen – tähtävää politiikkaa voidaan toteuttaa useilla eri tavoilla hyödyntämällä elinkaarikustannusmallia. Seuraavassa luetellaan joitakin esimerkkejä.

A. Säästäminen veden ja energian kulutuksessa

Helpoin tapa edistää kustannustehokasta ja ympäristöystävällistä hankintapolitiikkaa on säästää veden, sähkön ja fossiilisten polttoainoiden kulutuksessa. Etuna on se, että säästöt hyödyttävät selvästi sekä hankintaviranomaisen taloudellista tilannetta että ympäristöä. Vesi- ja energiakustannukset on helppo laskea ja niiden taloudellinen vaikutus on selvä, joten niitä voidaan helposti käyttää hankintasopimuksen tekoperusteena julkisissa hankintamenettelyissä. Myös ympäristön kannalta veden ja energian kulutuksen merkitys on kiistaton, mistä kertovat esimerkiksi polttoainekulutuksen vaikutukset CO₂-päästöihin tai jätteen tuottaminen.

B. Säästäminen hävittämiskuluissa

Hävittämiskulut unohdetaan usein tuotetta ostettaessa tai rakennusurakkaa kilpailutettaessa. Hävittämiskulut on lopulta maksettava, vaikka se joskus tapahtuuakin vasta huomattavan pitkän ajan kuluttua. Jos näitä kustannuksia ei oteta huomioon

ostohetkellä, hyvä kauppa saattaa muuttua kalliiksi ostokseksi. Hävittämiskulut vaihtelevat fyysisestä poisviemisestä aiheutuvista kustannuksista turvallisen säilytyksen aiheuttamiin maksuihin. Jätteiden hävittämiseen sovelletaan usein hyvin tiukkoja määräyksiä.

Hävittämisvaiheen suunnitteleminen järkevästi: esimerkkinä rakennusala

Rakennusala on yksi aloista, joilla tuotetaan paljon jätettä. Vanhojen rakennusten purkamisen merkitsee paitsi suurten jätemäärien siirtelyä, myös vaarallisten aineiden, kuten asbestin, hävittämisen järjestämistä. Tarjouspyynnössä rakennuttajia voidaanankin pyytää arvioimaan, kuinka paljon vaarallista jätettä purkuvaiheessa syntyy ja kuinka paljon siitä eroon pääseminen maksaa. Joissakin tapauksissa, kuten tierakennushankkeissa, olisi myös voitava laskea voitto, joka saadaan kierrätettyjen jätemateriaalien, esimerkiksi käytetyn asfaltin, käytöstä.

Nämä esimerkit osoittavat, että jätteen määrän ja koostumuksen ottaminen huomioon hankintasopimuksen tekoperusteissa voi säästää rahaa ja suojella ympäristöä. Kun jätteen hävittämisestä aiheutuvat kustannukset on pääpiirteittäin laskettu, jätteen vähentämistä koskeva ympäristönäkökohta voidaan muuttaa taloudelliseksi näkökohdaksi.

Luku 6

Sopimusehdot

Tiivistelmä

- Sopimusehtojen avulla voidaan sisällyttää ympäristönäkökohdat toteutusvaiheeseen.
- Hankintaviranomainen voi määritellä, miten tavarat on toimitettava tai jopa mitä kuljetusneuvoa on käytettävä.
- Toimeksisaaja on velvollinen noudattamaan kaikkia hankintasopimukseen sisältyviä toteuttamisen ehtoja.

Hankintasopimuksen toteuttamisen ehtojen avulla määritellään, miten hankintasopimus on toteutettava. Ympäristönäkökohdat voidaan sisällyttää sopimusehtoihin, kunhan ne on julkaistu hankintailmoituksessa tai eritelmissä ja kunhan ne ovat yhteisön oikeuden mukaisia⁽¹⁾.

6.1 Sopimusehtoihin sovellettavat säännöt

- Sopimusehdot eivät saisi olla ratkaisevassa asemassa päätettäessä, kuka tarjoajista saa sopimuksen. Toisin sanoen kenen tahansa tarjoajan pitäisi periaatteessa pystyä noudattamaan niitä. Ne eivät saa olla naamioituja teknisiä eritelmiä taikka sopimuskentekö- tai valintaperusteita. Tarjoajien on voitava osoittaa, että tarjous on teknisten eritelmien mukainen, mutta hankintasopimuksen toteuttamisen ehtojen noudattamista ei saisi vaatia hankintamenettelyn aikana. Sopimusehtoja ei esimerkiksi saa käyttää siihen, että vaaditaan tiettyä tuotantoprosessia (tavarantoimitusten osalta) tai tietyn kokemuksen omaavaa henkilöstöä (palvelujen osalta), sillä nämä ovat vaatimuksia, jotka liittyvät toimeksisaajan valintaan. Tällaisia näkökohtia olisi käsiteltävä asiaankuuluvassa menettelyn vaiheessa julkisia hankintoja koskevien direktiivien mukaisesti.
- Vaikka hankintasopimuksen toteuttamisen ehtoja pidetään sopimuskentekomenettelyn ulkopuolisena tekijänä, ne on silti määriteltävä selvästi tarjouspyynnössä. Kaikkien sopimuksessa asetettujen velvoitteiden on oltava tarjoajien

tiedossa, ja heidän on voitava ottaa ne huomioon tarjouksen hinnan määrittämisessä.

- Sopimusehtojen on liityttävä hankintasopimuksen toteuttamiseen.
- Sopimusehdoista ei saa aiheutua syrjintää siten, että suositaan tietyn jäsenvaltion toimeksisaajia.
- Toimeksisaajan on noudatettava kaikkia sopimusasiakirjoissa määriteltyjä sopimusehtoja tehdessään vaadittua työtä tai toimittaessaan tarjouspyynnön kattamia tavaroita.

Yhdistyneen kuningaskunnan ympäristöministeriön esimerkki – Minun rakennuksessani noudatetaan minun ympäristöpolitiikkaani!

Yhdistyneen kuningaskunnan ympäristöministeriön (Defra) ympäristöystävällisiä julkisia hankintoja koskevissa suuntaviivoissa täsmennetään, että kaikkien ministeriön toimipaikoissa työskentelevien urakoitsijoiden on noudatettava ministeriön ympäristöpolitiikkaa. Siihen kuuluvat tupakointia koskevat säännöt, jätteiden laittaminen oikeisiin astioihin, pysäköintirajoitusten noudattaminen ja yleisesti henkilöstöä koskevien ympäristönsuojelusääntöjen noudattaminen⁽²⁾.

⁽²⁾ Lisätietoja on verkkosivuilla <http://www.defra.gov.uk/>.

6.2 Sopimusehdot suoritettaessa rakennusurakoita tai palveluita

Seuraavassa on esimerkkejä mahdollisista sopimusehdoista, joita voidaan soveltaa rakennusurakoihin tai palvelusopimuksiin.

- Tavaroiden ja välineiden kuljettaminen paikan päälle:
  - Tavarat toimitetaan paikalle tiivistemuodossa ja laimennetaan paikan päällä.
  - Tavarat kuljetetaan paikan päälle konteissa, jotka voidaan käyttää uudelleen.

⁽¹⁾ Direktiivin 2004/18/EY 26 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 38 artikla.

- **Palvelun suorittamistapa:**

Käytetään annosmittareita sen varmistamiseksi, että siivousainetta käytetään sopiva määrä.

- **Käytettyjen tuotteiden tai tuotteiden pakkausjätteen hävittäminen:**

Toimeksisaaja vie tuotteet tai pakkaustarvikkeet uudelleen käytettäviksi, kierrätettäviksi tai soveltuvaan jätteenkeräyspisteeseen.

- **Toimeksisaajan henkilöstön kouluttaminen:**

Henkilöstölle annetaan koulutusta, jossa käsitellään työn ympäristövaikutuksia ja sen viranomaisen ympäristöpolitiikkaa, jonka rakennuksissa he työskentelevät.

6.3 Hankintasopimuksen toteuttamisen ehdot toimitettaessa tavaroita

Tavarantoimitussopimuksen toteuttaminen koostuu pelkästään tavarantoimitamisesta, joten ympäristönsuojeluun liittyviä toteuttamisen ehtoja voidaan asettaa pääasiassa sen suhteen, miten tavarat toimitetaan. Yksinkertaisia tapoja parantaa ympäristöasioiden huomioon ottamista sopimuksessa ovat esimerkiksi seuraavat:

- Tavaroita toimitetaan sopiva määrä. Yleensä tämä merkitsee kertatoimitusta, sillä se on ympäristön kannalta tehokkaampaa kuin pienten määrien toimittaminen useammin, kun otetaan huomioon kuljetusvaikutus yksikköä kohden. Toinen keino saavuttaa sama tulos on määrittää kuljetusten enimmäislukumäärä viikossa tai kuukaudessa.
- Vaaditaan, että tavarat toimitetaan muulloin kuin liikenteen ruuhka-aikoina, jotta toimitusten vaikutus liikenteen ruuhkautumiseen minimoidaan.
- Vaaditaan, että toimittaja vie pois (ja kierrättää tai käyttää uudelleen) pakkaustarvikkeet, jotka tuodaan tavaroiden mukana. Tästä saatava kaksinkertainen hyöty on se, että pakkaustarvikkeet kerätään yhteen ennen uudelleenkäyttöä tai kierrätystä ja että toimittajaa kannustetaan vähentämään turhaa pakkaamista.

6.4 Kuljetuksen vaikutus

Joissakin tapauksissa hankintasopimuksen toteuttamisen ehtoja voidaan käyttää sen määrittämiseen, mitä kuljetusneuvoa käytetään tavaroiden toimittamiseen. On kuitenkin varmistettava, ettei tämä ole syrjivää.

Suurissa rakennusurakoissa voidaan vaatia, että tavarat kuljetetaan tietyn rautatie- tai sisävesiväylän kautta. Pelkästään se, että jollakin tarjoajalla on mahdollisesti helpompi pääsy kyseiseen rautatie- tai sisävesiverkoston, ei automaattisesti tee kyseisestä toteuttamisen ehdosta syrjivää. Näin olisi vain silloin, jos esimerkiksi ainoastaan yhdellä tarjoajista olisi tosiasiallinen mahdollisuus käyttää rautatie- tai sisävesiverkostoa. Siinä tapauksessa ehto olisi syrjivä ja se olisi itse asiassa peitelty poissulkemisperuste, koska tarjousmenettelyn ulkopuolelle suljettaisiin automaattisesti kaikki ne tarjoajat, joilla ei olisi mahdollisuutta käyttää kyseistä kuljetustapaa. Sama pätee myös sellaiseen toteuttamisen ehtoon, joka asettaisi tarjoajia huonompaan asemaan pelkästään tavaroiden toimittamismatkan pituuden takia.

© Euroopan Yhteisöt

Euroopan komissio

Ympäristöä säästäviä hankintoja – Käsikirja ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa

Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto

2005 – 39 s. – 21 x 29,7 cm

ISBN 92-894-8996-0

